

A close-up photograph of a hand planting a small green seedling into the soil. The hand is positioned on the right side of the frame, with fingers gently holding the soil around the base of the plant. The seedling has two vibrant green leaves and a thin stem. The soil is dark and textured. The background is a soft, out-of-focus landscape with a warm, golden light, suggesting a sunrise or sunset. A semi-transparent purple rectangle is overlaid on the image, containing the title and subtitle text.

Kwalitatieve eerstejaarsevaluatie pilot armoedebelaid

Narratief onderzoek naar de impact van de pilot armoedebelaid op de leefsituatie en
bestaanszekerheid van inwoners in de gemeente Dijk en Waard

Maart 2024

Kwalitatieve eerstejaarsevaluatie pilot armoedebeleid

Narratief onderzoek naar de impact van de pilot armoedebeleid op de leefsituatie en bestaanszekerheid van inwoners in de gemeente Dijk en Waard

Onderzoek door SenseGuide in opdracht van de gemeente Dijk en Waard

Maart 2024

Colofon

SenseGuide

Opsteller:
Dave van Mourik

Met medewerking van:
Anita Aarts
Yannick Houkes
Mohamed Idrissi

Foto voorpagina: stockfoto shutterstock

“Wanneer je op een avond hongerig slaapt of wanneer je jarenlang geen fruit of iets anders kunt kopen dat je lekker vindt, dan zul je dit korte verhaal begrijpen”

Inwoner Dijk en Waard

Samenvatting

De gemeente Dijk en Waard is in 2023 de pilot armoedebelaid gestart om inwoners met een laag inkomen een financiële zetje in de rug te geven. De pilot moet bijdragen aan het versterken van de bestaanszekerheid van deze inwoners. De pilot is halverwege. Op verzoek van de Raad vindt daarom nu een kwalitatieve tussenevaluatie plaats.

Dit evaluatierapport is bedoeld voor het college van B&W, de gemeenteraad, het management, beleidsmedewerkers en inwoners van de gemeente Dijk en Waard. Zij kunnen hierin lezen of de pilot de goede kant op gaat.

Het rapport beschrijft de belangrijkste uitkomsten en onderliggende analyses van narratief onderzoek onder 143 inwoners met een laag inkomen uit de gemeente Dijk en Waard. De inwoners die aan de tussenevaluatie hebben deelgenomen waren een representatieve afspiegeling van de doelgroepen van de pilot.

Een narratief is het persoonlijke verhaal van een inwoner over diens leefsituatie en de invloed die de pilot daarop heeft. Inwoners gaven met beantwoording van gesloten vragen ook duiding aan hun verhalen. We brengen op basis van deze duiding met cijfers in beeld op welke leefgebieden inwoners verandering zien, hoe inwoners bestaanszekerheid ervaren en in hoeverre de pilot het vertrouwen in de gemeente versterkt.

In deze kwalitatieve evaluatie komen statistische informatie en menselijke ervaringen bij elkaar zodat we ook de verhalen van inwoners achter de cijfers begrijpen. Inwoners met een laag inkomen veranderen daarmee van anonieme statistieken in individuen met een stem waarbij hun persoonlijke verhalen en ervaringen erkend en gewaardeerd worden.

De evaluatie laat zien dat de pilot als financieel zetje in de rug een positieve bijdrage levert aan de leefsituatie van inwoners. Met name de vrijwilligers-, uitstroompremie en seniorentoeslag worden positief ontvangen en dragen bij aan versterking van het levensplezier. De doelgroepgerichte benadering van de pilot spreekt inwoners aan.

Aandacht is nodig voor inwoners met sterke gevoelens van bestaansonzekerheid. Dit leeft vooral onder alleenstaande moeders die te maken hebben met opeenstapeling van problemen zoals arbeidsongeschiktheid, gezondheidsproblemen en schulden. Zij geven aan dat de omstandigheden waarin zij nu leven niet normaal zouden moeten zijn.

De pilot leidt niet tot verandering van gevoelens over de bestaanszekerheid. Bestaanszekerheid is een meervoudig verschijnsel met langdurige effecten op het gevoelsleven. Het is daarom belangrijk om onderscheid te maken tussen korte termijneffecten om mensen met laag inkomen een zetje in de rug te geven en het willen versterken van de bestaanszekerheid.

Hoogtepunten uit de kwalitatieve evaluatie pilot armoedebelid

143 verhalen van inwoners

Impact op de leefsituatie

Impact op de bestaanszekerheid

Impact op het vertrouwen in de gemeente

Verdeling van verhalen over

Verbreiding DijkenWaardpas	111
Seniorentoeslag DijkenWaardpas	18
Vrijwilligerspremie	9
Uitstroompriem	4
Aanvulling bijzondere bijstand	1

Impact is de (positieve) verandering die inwoners met een laag inkomen ervaren op hun leefsituatie en bestaanszekerheid door gebruik te maken van de voorzieningen van de pilot

Leefsituatie gaat over diverse leefgebieden als fysieke en mentale gezondheid, inkomen, levensplezier, sociale relaties, schulden, wonen en werken

Bestaanszekerheid gaat niet alleen over voldoende inkomen maar heeft ook een sociale component (meedoen) en gevoelscomponent (arm voelen, er mogen zijn)

73 %

van de inwoners ervaart een positieve tot zeer positieve bijdrage aan de leefsituatie

De pilot draagt het sterkst bij aan het levensplezier: iets kunnen doen met en voor anderen (vooral kinderen) geeft het gevoel erbij te horen en ertoe te doen

Inwoners hechten veel waarde aan het kunnen meedoen met de samenleving zoals sporten (waaronder zwemmen) en culturele uitstapjes

Inwoners ervaren enige ademruimte in de financiën nu de kosten van levensonderhoud hoog zijn

Alle hoofdlijnen van de pilot dragen bij aan een positieve bijdrage aan de leefsituatie

1 op 3

De pilot heeft gemiddeld beperkt impact op gevoelens van inwoners over hun bestaanszekerheid

van de inwoners ervaart gevoelens van sociale onrechtvaardigheid en ongelijke kansen

Bij sterke gevoelens over bestaansonzekerheid is er vaak sprake van opeenstapeling van problemen: arbeidsongeschiktheid, gezondheidsproblemen en schulden. Achterstand op één leefgebied leidt vaak tot achterstanden op meerdere leefgebieden

Onder inwoners met sterke gevoelens van bestaansonzekerheid zijn opvallend veel alleenstaande moeders

Vertrouwen in de gemeente is gemiddeld door de pilot licht toegenomen

Vertrouwen in de gemeente wordt sterk beïnvloed door het gevoel gelijke kansen te hebben en gewaardeerd (er mogen zijn) te worden

Alle hoofdlijnen van de pilot dragen bij aan toename van vertrouwen in de gemeente

Inhoud

Samenvatting	4
1 Over de kwalitatieve evaluatie	7
2 Evaluatiekader en invalshoeken	10
3 Deelnemers aan de evaluatie	16
4 Impact pilot armoedebeleid op leefsituatie inwoners	20
5 Impact pilot armoede op bestaanszekerheid inwoners	27
6 Impact pilot armoede op vertrouwen in gemeente	36
7 Impact per hoofdlijn van de pilot armoedebeleid	40
8 Totaalbeeld en beschouwing	48
Bijlage 1 Methodische verantwoording	51
Bijlage 2 Geraadpleegde bronnen	57

1 Over de kwalitatieve evaluatie

1.1 Waarom een kwalitatieve evaluatie?

Op 29 november 2022 heeft de gemeenteraad van Dijk en Waard ingestemd met de pilot armoedebeleid 2023-2024. Het doel van deze pilot is om in tijd van hoge inflatie en stijgende energiekosten de bewoners met een laag inkomen een financiële steun in de rug te geven.

De pilot duurt 2 jaar en bevat twee kwantitatieve en twee kwalitatieve evaluatiemomenten om de resultaten van de pilot te beoordelen. De raad heeft aangegeven behoefte te hebben aan een evaluatie waarmee ook kwalitatief kan worden beoordeeld of de pilot armoedebeleid bij de tussenevaluatie in de goede richting beweegt en bij de eindevaluatie als geslaagd kan worden beschouwd.

Onderzoeksbureau SenseGuide is gevraagd om met haar narratieve onderzoeksmethode de kwalitatieve evaluaties uit te voeren.

1.2 Wat hebben we onderzocht?

De insteek van de kwalitatieve evaluatie is het in beeld brengen van de diepgang en complexiteit van ervaringen van inwoners en het beschrijven van de armoedeproblematiek vanuit het brede perspectief van de leefsituatie en bestaanszekerheid van inwoners.

De hoofdvragen van de evaluatie luiden dan ook als volgt:

1. Wat is de impact van de pilot armoede op de leefsituatie van inwoners?
2. Wat is de impact van de pilot armoede op de bestaanszekerheid van inwoners?

Onder impact verstaan we de (positieve) verandering die inwoners met een laag inkomen ervaren op hun leefsituatie en bestaanszekerheid door gebruik te maken van de voorzieningen van de pilot.

Leefsituatie gaat over diverse leefgebieden als fysieke en mentale gezondheid, inkomen, levensplezier, sociale relaties, schulden, wonen en werken.

Bestaanszekerheid gaat niet alleen over voldoende inkomen maar heeft ook een sociale component (meedoen) en gevoelscomponent (arm voelen, er mogen zijn).

Naast de impact van de pilot armoedebeleid op de leefsituatie en bestaanszekerheid van inwoners hebben we ook gekeken naar de invloed van de pilot op het vertrouwen in de gemeentelijke organisatie. Vertrouwen is een noodzakelijke voorwaarde voor het aanpakken van bestaanszekerheid.

1.3 Afbakening tussenevaluatie

De tussenevaluatie richtte zich tot de inwoners die tot de doelgroepen van hoofdlijn 1 (Verbreding bereik van de doelgroep) en hoofdlijn 2 (Verbreding van voorzieningen) van de pilot armoedebeleid behoren.

De inwoners en projecten uit hoofdlijn 3 van de pilot armoedebeleid (Intensivering van samenwerking en preventie) vallen buiten de scope van de tussenevaluatie. Geconstateerd werd dat inwoners die in deze projecten betrokken zijn nog volop worden begeleid. Vanuit zowel het perspectief van de begeleiding als de inwoners was het niet wenselijk om deze inwoners te vroegtijdig in een evaluatie te betrekken.

De kwalitatieve evaluatie beantwoordt niet de vraag in hoeverre de reële armoede onder inwoners door de pilot armoedebeleid is afgenomen.

1.4 Opzet van de evaluatie

De onderzoekers zijn gestart met een literatuurverkenning naar het meten van de impact van armoedebeleid. Op basis hiervan is de keuze gemaakt om het brede perspectief van de leefsituatie en bestaanszekerheid van inwoners met een laag inkomen in beeld te brengen.

Alle inwoners in scope van hoofdlijnen 1 en 2 van de pilot armoedebeleid waren uitgenodigd om aan de tussenevaluatie deel te nemen. Alle inwoners vanaf 18 jaar die houder zijn van de DijkenWaardPas waren uitgenodigd om via Internet aan de evaluatie mee te doen. Dit gold ook voor alle inwoners die in

aanmerking komen voor de seniorentoeslag. Inwoners die een uitstroom- of vrijwilligerspremie of een aanvulling bijzondere bijstand kregen, hebben via een fysiek gesprek aan de evaluatie meegedaan. Alle verhalen en data van inwoners zijn tussen 7 en 22 december 2023 verzameld.

Het uitgangspunt van de kwalitatieve evaluatie was dat inwoners vrijuit hun verhaal deelden over hun leefsituatie en wat de pilot armoedebeleid voor hen in het dagelijks leven betekent en heeft veranderd. Inwoners beantwoordden daarna enkele gesloten vragen over de leefsituatie, leefgebieden, bestaanszekerheid, het vertrouwen in de gemeente en het aanbod van de DijkenWaardPas. Deze antwoorden gaven hun verhaal context en duiding. Het geheel van verhalen en duiding van verhalen resulteerde in kwalitatief hoogwaardige informatie op een statistisch betrouwbaar niveau. Voor validatie van de resultaten uit de kwalitatieve evaluatie is ook gebruik gemaakt van telinformatie van Zaffier over de pilot armoedebeleid. Zie bijlage 1 voor een uitgebreide beschrijving van de methodische verantwoording.

1.5 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 beschrijven we het kader en de invalshoeken van de evaluatie. We zetten uiteen op welke wijze de leefsituatie en bestaanszekerheid in beeld worden gebracht en welke bronnen daarbij zijn gebruikt.

Hoofdstuk 3 biedt een overzicht van kenmerken van inwoners die aan het onderzoek hebben deelgenomen. Dit is onder andere bedoeld om inzicht te geven in de representativiteit van het onderzoek.

We presenteren in dit rapport de voornaamste inzichten en analyses die leiden tot de tussenevaluatie.

We beschrijven in hoofdstuk 4 de impact van de pilot armoedebelief op de leefsituatie van inwoners. In hoofdstuk 5 zetten we de impact van de pilot op de bestaanszekerheid uiteen. Hoofdstuk 6 behandelt de relatie tussen de pilot en het vertrouwen in de gemeente. In hoofdstuk 7 beschrijven we per hoofdlijn van de pilot de belangrijkste inzichten en analyses.

Tot slot eindigen we in hoofdstuk 8 met een totaalbeeld van de evaluatie en een beschouwing daarop. In de bijlagen is een uitvoerige beschrijving van de methodische verantwoording en geraadpleegde bronnen te lezen.

Belangrijk om te onthouden bij de analyses in dit rapport:

- De kwantitatieve indicatoren in dit rapport zijn het geaggregeerde resultaat van antwoorden van inwoners op gesloten vragen. Met de beantwoording van deze gesloten vragen geven inwoners zelf duiding aan hun verhalen.
- Kwalitatieve data zijn tekstfragmenten met quotes uit de verhalen van inwoners. Inwoners vertellen dan in eigen bewoordingen over hun ervaringen.
- Kwantitatieve en kwalitatieve data hangen met elkaar samen. Opvallende resultaten uit de analyse van de kwantitatieve data zijn met stippellijnen verbonden aan tekstfragmenten. Het doel is om letterlijk de verhalen achter de cijfers te laten zien. Hierbij is een selectie gemaakt uit een bestand van 143 verhalen. Deze selectie van verhalen weerspiegelt de rode draad tussen verhalen achter een cijfermatige indicatie. Deze rode draden zijn gevalideerd met thematische analyse.

2 Evaluatiekader en invalshoeken

2.1 Evaluatiekader

Het beoogde effect van de pilot armoedebeleid is om inwoners met een laag inkomen een financieel zetje in de rug te geven en hun bestaanszekerheid te versterken¹. De kwalitatieve evaluatie richt zich dan ook op het in beeld brengen van de (positieve) verandering die inwoners met een laag inkomen ervaren op hun leefsituatie en bestaanszekerheid door gebruik te maken van de voorzieningen van de pilot.

Bestaanszekerheid staat hoog op de politieke agenda in Nederland. Met bestaanszekerheid wordt in essentie bedoeld dat elke burger verzekerd is van de basisbehoeften voor een menswaardig bestaan: onderdak, voedsel, kleding, gezondheidszorg en onderwijs². Dit concept is nauw verbonden met het idee van een sociaal vangnet, waarbij de overheid een actieve rol speelt in het ondersteunen van haar burgers, zodat niemand door de mazen van het sociale systeem valt³.

De discussie over de invulling van bestaanszekerheid en de mate waarin de overheid moet voorzien, blijft echter een dynamisch

onderdeel van het politieke debat in Nederland. Zo stelt de Raad voor de Volksgezondheid en Samenleving⁴ dat bestaanszekerheid gaat over het kunnen nadenken over de dag van morgen, en niet alleen maar bezig hoeven zijn met wat je vandaag moet doen om te overleven.

Movisie⁵ schrijft dat bestaansonzekerheid betekent dat mensen niet zelf of met anderen kunnen voorzien in bestaansvoorwaarden. Movisie heeft het over de condities van sociale kwaliteit. Condities die houvast bieden voor het versterken van bestaanszekerheid zoals sociaaleconomische zekerheid, sociale inclusie, sociale cohesie en sociaal empowerment.

We hebben geconstateerd⁶ dat er geen eenduidig kader is om de impact van armoedebeleid op de bestaanszekerheid noch vanuit een kwalitatief als kwantitatief perspectief te evalueren. Het kader van sociale kwaliteit zoals door Movisie beschreven gaf naar ons idee concrete aangrijpingspunten om het begrip bestaanszekerheid in zijn volle breedte en diepte te begrijpen en aan te pakken.

¹ Uitwerking Pilot Armoedebeleid 2023-2024 Dijk en Waard

² Universele Verklaring van de Rechten van de Mens uit 1948.

³ Artikel 20, lid 1, Grondwet.

⁴ Raad voor Volksgezondheid en Samenleving, Een eerlijke kans op gezond leven (2021)

⁵ Movisie, Werken aan bestaanszekerheid (2022)

⁶ Aan de hand van beschikbare wetenschappelijk literatuur en meest recent publicaties van het Centraal Bureau voor de Statistiek, Movisie (gefinancierd door het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport), het Sociaal en Cultureel Planbureau en de Raad voor Volksgezondheid en Samenleving

2.2 Invalshoeken van de evaluatie

We hebben de kwalitatieve evaluatie vanuit de volgende invalshoeken bekeken:

Welzijn

Het welzijn van de bevolking komt de laatste jaren steeds vaker aan bod in het maatschappelijk debat (CBS, 2019; Schreuder, 2017; VWS, 2018). Er zou, naast objectieve indicatoren die weergeven hoe het met een land gesteld is, ook aandacht moeten zijn voor hoe mensen hun leven ervaren. Het CBS meet het subjectief welzijn van de Nederlandse bevolking vanaf 2012 in het onderzoek Sociale samenhang & Welzijn (S&W) onder andere middels een vraag over geluk en een vraag over de tevredenheid met het leven.

Een score van 7 of hoger wordt geclassificeerd als 'gelukkig' dan wel 'tevreden met het leven', een score van 5 of 6 als 'niet gelukkig, niet ongelukkig' dan wel 'niet tevreden, niet ontevreden' en een score van 1 tot en met 4 als 'ongelukkig' dan wel 'ontevreden' (Van Beuningen, Van der Houwen en Moonen, 2014).

Mensen uit een huishouden met een laag inkomen geven minder vaak een rapportcijfer van 7 of hoger aan de tevredenheid met hun leven⁷. Het onderzoek Eigentijdse ongelijkheid van het Sociaal en Cultureel Planbureau⁸ beschrijft zeven sociale klassen in de

⁷ <https://longreads.cbs.nl/armoede-en-sociale-uitsluiting-2021/de-sociale-context-van-armoede/>

⁸ Eigentijdse ongelijkheid. De postindustriële klassenstructuur op basis van vier typen kapitaal. Verschil in Nederland 2023. Sociaal en Cultureel Planbureau

Nederlandse samenleving. De zeven sociale klassen verschillen in hun welbevinden. De onzekere werkenden en het precariaat (ook wel kansarmen genoemd) zijn volgens het SCP veel minder tevreden met hun leven dan de overige klassen.

Leefsituatie

De impact van de pilot armoedebelief op de leefsituatie zetten we uiteen in een aantal leefgebieden die volgens Movisie⁹ voor de leefsituatie van inwoners relevant zijn en met elkaar samenhangen.

Fysieke en mentale gezondheid

Hoger opgeleiden zijn doorgaans gezonder dan lager opgeleiden en leven langer. Bestaansonzekerheid is van invloed op zowel de fysieke als mentale gezondheid. Een slechtere fysieke en of mentale gezondheid op haar beurt, kan de mate waarin men in staat is om een bestaanszeker leven op te bouwen, negatief beïnvloeden.

Inkomen en schulden

Financiën vormen een wezenlijk onderdeel van bestaanszekerheid. Te weinig financiële armslag om basisvoorzieningen te kunnen bekostigen betekent leven in bestaansonzekerheid. De huidige inkomensondersteuningsmaatregelen lijken niet meer passend bij de maatschappij van nu: ze zijn niet toereikend. Voor sommige

⁹ Leefgebiedenwijzer; versterken van eigen kracht cliënten. Movisie, augustus 2022

groepen betekent dat, dat zij eigenlijk geen andere keus hebben dan het maken van schulden.

Levensplezier

Levensplezier is nauw verbonden met zingeving. Zingeving is het zoeken naar betekenis en de behoefte te ervaren dat wat we doen in het leven een waarde heeft. Mensen geven zin aan hun leven als zij zich bezighouden met activiteiten die hen een gevoel van geluk, zelfvervulling of welbevinden geven. Kortom: het leven inrichten op een manier die bij iemands wensen past. Zingeving is van belang op alle levensgebieden, zoals arbeid, sociale contacten en invulling van de dag. Wanneer iemand voor zijn/haar gevoel zinvol bezig is, kan dit bijdragen aan meer levensplezier.

Sociale relaties

Mensen met een grote bestaanszekerheid hebben vaker sociale relaties waarmee zij in staat zijn om risico's en onverwachte tegenvallers op te vangen. Mensen met weinig bestaanszekerheid hebben juist steeds vaker een sociaal netwerk dat die onzekerheid versterkt. Het ontbreken van bestaanszekerheid bij een groep in een kwetsbare positie, leidt tot een grotere kans op minder duurzame partnerrelaties en andere sociale relaties. En de afwezigheid van duurzame relaties maakt het voor deze groep vervolgens nog moeilijker om bijvoorbeeld de financiële gevolgen van het verlies van een baan op te vangen.

Werk en activiteiten

De arbeidsmarkt is niet voor iedereen inclusief. Gezien het belang van werk voor de bestaanszekerheid is het verontrustend om te constateren dat ondanks de hoogconjunctuur en het aantal

onvervulde vacatures nog steeds substantiële groepen mensen structureel geen toegang hebben tot de arbeidsmarkt. De groeiende flexibilisering lijkt gestagneerd. Onduidelijk is of deze trend zich doorzet. De positie van laagbetaalde flexwerkers op de arbeidsmarkt blijft echter zorgelijk. Werk is voor deze groep niet per se de oplossing voor armoede. Tot slot voelt deze groep zich minder gezond en tevreden met het leven dan mensen met een vast contract.

Wonen

Spanning op de woningmarkt, het gebrek aan betaalbare passende woonruimte en stijgende woonlasten maken dat kwetsbare groepen in vergelijking met hogere inkomens relatief veel van hun besteedbare inkomen kwijt zijn aan wonen. Soms zelfs zoveel, dat er tekorten ontstaan. Echter, ook middeninkomens en jongeren lopen steeds meer risico. In geval van live-events als baanverlies, scheiding of het verlaten van het ouderlijk huis, is het vinden van passende en betaalbare woonruimte niet vanzelfsprekend. Dit kan uiteindelijk leiden tot schulden en/of dak- en thuisloosheid.

Bestaanszekerheid

Bestaanszekerheid zetten we in de kwalitatieve evaluatie uiteen aan de hand van de condities van sociale kwaliteit. Sociale kwaliteit is de mate waarin mensen kunnen participeren in sociale relaties onder condities die gunstig zijn voor hun welzijn en zelfrealisatie en die hen in staat stellen invloed uit te oefenen op de condities van hun eigen bestaan en een bijdrage te leveren aan de samenleving.

Vanuit sociale kwaliteit weten we ook waar het aan ontbreekt bij bestaansonzekerheid: sociaaleconomische zekerheid, sociale

inclusie, sociale cohesie en sociale empowerment. Dit noemen we de condities van sociale kwaliteit. Deze vier condities hebben een wisselwerking met elkaar en om basisvoorwaarden op orde te krijgen, is aandacht voor alle vier de condities nodig.

Sociaaleconomische zekerheid gaat over de basisvoorwaarden die bijdragen aan bestaanszekerheid. Denk aan voldoende en voorspelbaar inkomen, een goede, veilige en betaalbare plek om te wonen en verzekerd zijn gezondheidszorg en van de mogelijkheden om onderwijs te volgen.

Sociale inclusie gaat over de persoonsgerichte toegankelijkheid en responsiviteit van overheid, publieke en private instellingen. De overheid kan bijvoorbeeld met toeslagen voorzien in sociaaleconomische zekerheid, maar als die moeilijk toegankelijk zijn (regels en aanvragen zijn lastig te begrijpen en gebruiken) dan zal niet iedereen die het nodig heeft daarvan gebruik maken. Er kunnen dan organisaties zijn die hulp bieden bij het krijgen van toeslagen, maar als die met hun informatie of hun aanspreekvorm niet aan sluiten bij bijvoorbeeld migrantengroepen, zal het bereik beperkt zijn.

Sociale cohesie heeft te maken met verbondenheid op basis van gedeelde normen en waarden, erkenning, respect en wederkerigheid. Je verbonden voelen met anderen is een vorm van bestaanszekerheid. Ontmoetingen met andere inwoners, een ervaringsdeskundige, een vrijwilliger of een professional spelen daarin een belangrijke rol. Ontmoetingen waarin mensen ervaren dat zij erbij horen.

Sociaal empowerment gaat om de mogelijkheid jezelf te kunnen zijn, eigen keuzes te kunnen maken en je te kunnen ontwikkelen. Dit vergroot de grip op het leven.

Achter de vier condities van sociale kwaliteit gaan waarden schuil die het kompas vormen voor het versterken van bestaanszekerheid: sociale rechtvaardigheid, gelijkwaardigheid, solidariteit en menselijke waardigheid. De waarden van sociale kwaliteit zijn het kompas voor bestaanszekerheid.

Conditie	Waarden
Sociaaleconomische zekerheid	Sociale rechtvaardigheid
Sociale inclusie	Gelijkwaardigheid
Sociale cohesie	Verbinding
Sociale empowerment	Waardering

Sociale rechtvaardigheid

Het is niet meer dan rechtvaardig dat ieder mens kan rekenen op voldoende inkomen voor een goed leven. Dat ieder mens een veilige en gezonde plek heeft om te wonen. En dat ieder mens kan rekenen op gezondheidszorg als dat nodig is.

Gelijkwaardigheid

Mensen verschillen en dat betekent dat we verschil moeten kunnen maken bij het borgen van bestaanszekerheid. Zo dragen we bij aan kansengelijkheid. Met standaardmaatregelen gaan we nooit bestaanszekerheid voor iedereen realiseren. De menselijke maat moet het uitgangspunt zijn in het werken aan bestaanszekerheid en gelijke kansen voor mensen.

Verbinding

Verbinding met anderen is een basisvoorwaarde om ons verantwoordelijk te voelen voor en verantwoordelijkheid te nemen in het borgen van bestaanszekerheid. En voor mensen die hun bestaan niet zeker zijn, is het van grote waarde om verbinding te ervaren.

Waardering

Het besef dat ieder mens de kansen en mogelijkheden moet krijgen om te worden en te zijn wie hij wil en kan zijn. Dat ieder mens gezien wordt, er mag zijn en gewaardeerd wordt, ook als het tegen zit in het leven.

Langdurigheids criterium

Wanneer een huishouden langer van een laag inkomen moet rondkomen, dan neemt vaak naast de inkomensproblematiek ook de bestaansonzekerheid toe. De gemeente Heerhugowaard hanteert daarom een langdurigheids criterium en spreekt van een langdurig laag inkomen als het inkomen 36 maanden of langer niet hoger is dan 120% van de toepasselijke bijstandsnorm. Dit wordt de referteperiode genoemd. (Verordening individuele inkomenstoeslag gemeente Heerhugowaard 2018).

Vertrouwen tussen inwoner en gemeente

De wetgeving is veelal gestoeld op toezicht en scepticisme, waarbij de affaire rond de kinderopvangtoeslag een significant voorbeeld is van dit diepgewortelde wantrouwen. Dit aanhoudende wantrouwen, gecombineerd met een toenemende onzekerheid over het bestaan, voedt sociale onrust. Zelfs wanneer de overheid met goede intenties handelt, worden deze vaak met scepsis

ontvangen en overheerst wantrouwen. Wanneer burgers hun geloof in de overheid verliezen, zijn ze minder geneigd om overheidsvoorzieningen te gebruiken, wat leidt tot een verdere vermindering van hun bestaanszekerheid.

Vanuit deze gedachte kijken we in deze evaluatie daarom ook naar de impact die de pilot heeft op het vertrouwen van inwoners in de gemeente. Onder vertrouwen verstaan we het geloof dat je op iemand kunt rekenen. Vertrouwen is daarmee een relationeel concept, gebaseerd op het geloof in de goede intenties van anderen.

Deelnemers aan de evaluatie

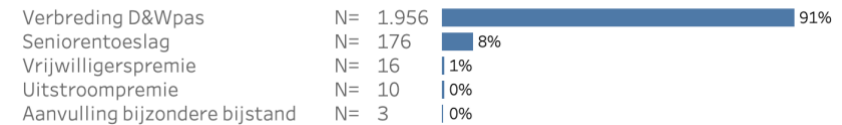
3 Deelnemers aan de evaluatie

Alle inwoners die tot de doelgroepen van de pilot armoedebeleid behoren waren voor de evaluatie uitgenodigd en hadden een gelijke kans om aan de evaluatie mee te doen. De samenstelling van de steekproef is willekeurig en op basis van vrijwillige deelname tot stand gekomen. In totaal zijn van 143 inwoners verhalen en data verzameld over de impact van de pilot armoedebeleid op de leefsituatie en bestaanszekerheid.

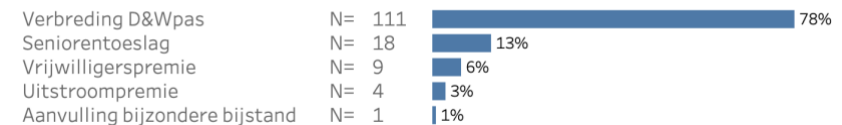
We gebruikten een onderzoeksmethode die zowel de eigenschappen heeft van kwantitatief onderzoek als van kwalitatief (narratief) onderzoek. De nadruk ligt daarbij vooral op het narratieve deel om inzicht te krijgen in ervaringen en onderliggende motivaties, afwegingen en gedrag van inwoners. De algemene opvatting onder kwalitatieve onderzoekers is dat je daarvoor vanwege het saturatie-effect niet een grote steekproef nodig hebt. Voor het onderzoek was de steekproef daarom voldoende groot voor een kwalitatief betrouwbaar beeld.

Figuur 1 laat zien dat het aantal deelnemers aan de evaluatie evenredig verdeeld is over de hoofdlijnen van de pilot in verhouding tot de totale populatie inwoners die tot de doelgroepen van de hoofdlijnen behoren. Inwoners die een vrijwilligers- of uitstroompremie kregen waren ruim vertegenwoordigd in de evaluatie. De steekproef is naar verdeling over de hoofdlijnen van de pilot een representatieve weergave.

Aantal inwoners in scope van de pilot

Deelnemers aan de evaluatie

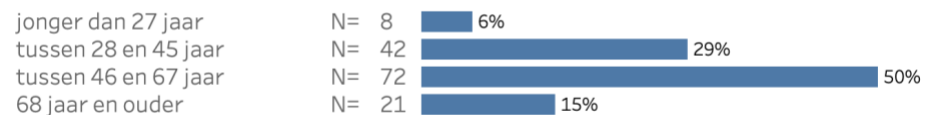

Figuur 1- populatie en steekproef naar hoofdlijnen van de pilot armoedebeleid

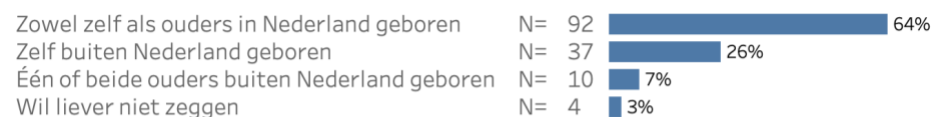
Figuur 2 op de volgende pagina geeft de kenmerken weer van de inwoners die aan de evaluatie hebben meegedaan. Zo leeft ongeveer 75 procent van de deelnemers voornamelijk van een sociale voorziening (bijstand, AOW, WIA, Wajong). De helft van de deelnemers is tussen de 46 en 67 jaar oud. Het grootste deel van de inwoners woont alleen (45 procent) en 26 procent is alleenstaand met kinderen. Verder is 64 procent van Nederlandse afkomst en is 26 procent buiten Nederland geboren. De meeste inwoners die aan de evaluatie hebben meegedaan komen uit verschillende wijken van Heerhugowaard (63 procent). Er deden geen inwoners uit De Noord, Koedijk en Veenhuizen mee aan de evaluatie.

Deelnemers aan de evaluatie N= 143

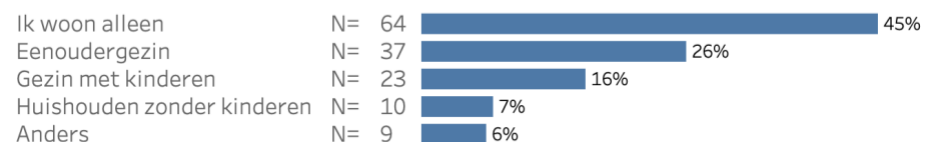
Leeftijd (Mijn leeftijd is ...)

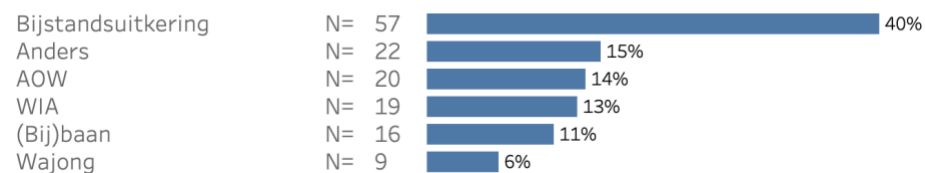
Etniciteit

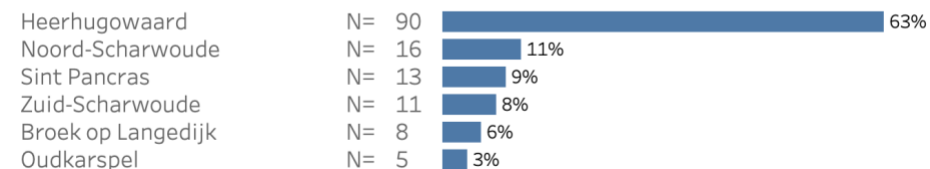
Huishoudsamenstelling (De samenstelling van mijn huishouden is ...)

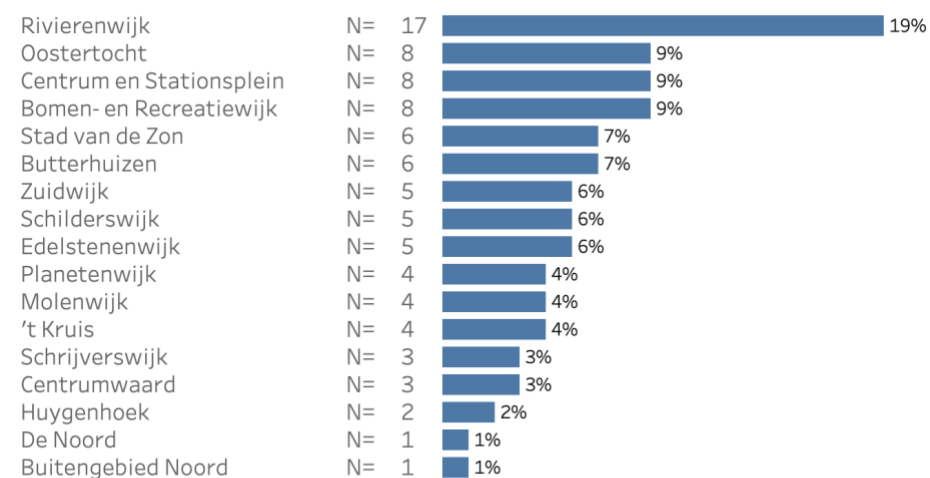
Inkomensbron (Mijn voornaamste bron van inkomen is ...)

Gemeente (Ik woon in ...)

Deelnemers uit Heerhugowaard (N=90)

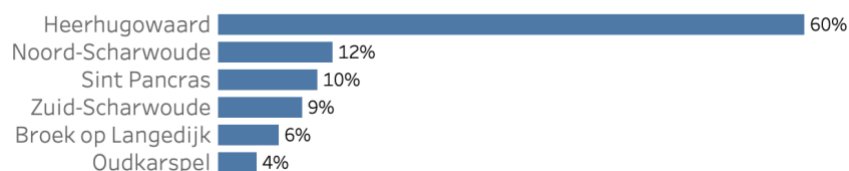

Figuur 2- kenmerken deelnemende inwoners aan de evaluatie

Verdeling totaal aantal pashouders per gemeente

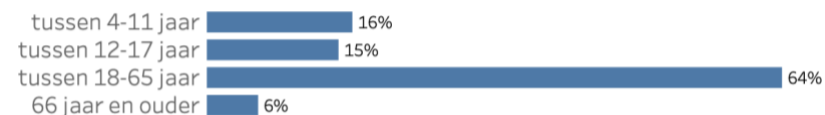
Verdeling pashouders in evaluatie per gemeente

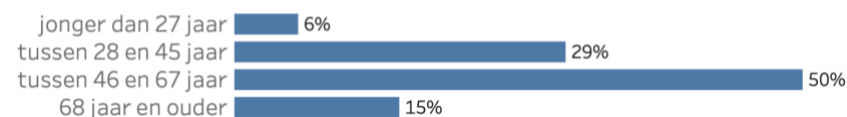
Figuur 3- populatie per februari 2024 en steekproef naar verdeling DijkenWaardPashouders per gemeente

Figuur 3 illustreert dat de houders van de DijkenWaardPas (inclusief seniorentoeslag) die aan de evaluatie hebben meegedaan in verhouding tot het totaal aantal pashouders in omvang ongeveer evenredig naar gemeente verdeeld zijn. Er deden naar verhouding iets meer inwoners uit Noord-Scharwoude en Sint-Pancras mee aan de evaluatie en daarentegen iets minder uit Heerhugowaard. De steekproef onder de pashouders is daarmee naar gemeente representatief te noemen.

Verdeling totaal aantal pashouders naar leeftijd

Verdeling pashouders in evaluatie naar leeftijd

Figuur 4- populatie per 1 februari 2024 en steekproef naar verdeling DijkenWaardPashouders naar leeftijd

Figuur 4 laat zien dat senioren (68 jaar en ouder) oververtegenwoordigd zijn waarschijnlijk ook doordat ze apart voor de seniorentoeslag zijn benaderd. Jeugdigen tussen de 4 en 18 jaar zijn niet voor de evaluatie benaderd.

Impact pilot armoedebelid op
leefsituatie inwoners

4 Impact pilot armoedebelid op leefsituatie inwoners

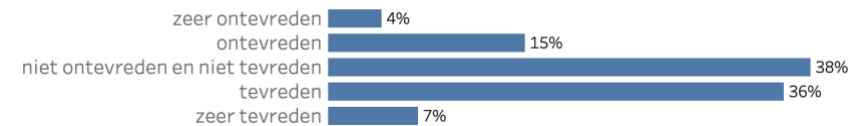
4.1 Kernindicatoren

Figuur 5 geeft de tevredenheid met het leven weer van de inwoners die aan de evaluatie hebben meegedaan. Tevredenheid met het leven wordt door het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) gebruikt als graadmeter voor het subjectieve welzijn van mensen. We zien dat 43 procent van de inwoners aangeeft tevreden of zeer tevreden te zijn met het leven. We benoemden in hoofdstuk 2 dat mensen met een laag inkomen vaak minder tevreden zijn met het leven. Dit wordt in de kwalitatieve evaluatie weerspiegelt doordat 57 procent aangeeft niet tevreden met het leven te zijn.

Uit Figuur 6 halen we dat 78 procent van de inwoners langer dan drie jaar leeft in de situatie zoals die door hen is beschreven. We schreven in hoofdstuk 2 dat wanneer een huishouden langer dan drie jaar van een laag inkomen moet rondkomen, dan vaak naast de inkomensproblematiek ook de bestaansonzekerheid toeneemt.

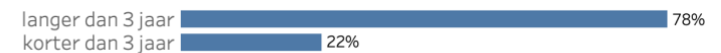
Figuur 7 toont dat de pilot armoedebelid op bijna driekwart van de inwoners een positief of zeer positief effect heeft op de leefsituatie. Voor 4 procent heeft de pilot een negatief of zeer negatief effect. Voor 22 procent van de inwoners heeft de pilot geen effect gehad op de leefsituatie. In de volgende paragrafen gaan we in op de verhalen achter deze cijfers.

Tevredenheid met het leven (ik ben op dit moment over mijn leven ...)

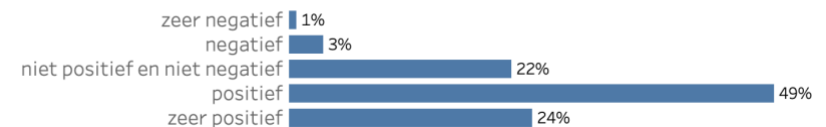
Figuur 5- tevredenheid met het leven

Langdurigheid leefsituatie (Mijn leefsituatie waar ik zojuist over heb verteld, bestaat ...)

Figuur 6- langdurigheid huidige leefsituatie

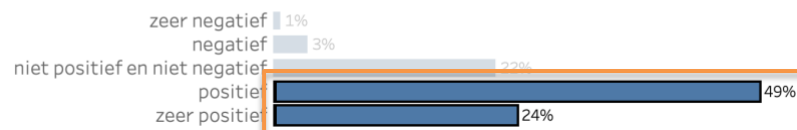
Effect van pilotvoorziening op leefsituatie (Het effect van de extra steun van de gemeente op mijn leefsituatie is ...)

Figuur 7- effect van pilot armoede op leefsituatie

4.2 Verdieping positief effect pilot op leefsituatie

Effect van pilotvoorziening op leefsituatie (Het effect van de extra steun van de gemeente op mijn leefsituatie is ...)

Figuur 8- effect van pilot armoedebelief op leefsituatie

Meest genoemde intrinsieke effecten in verhalen	Aantal verhalen
Ik kan meedoen, de extra steun verrijkt mijn leven	14
De extra steun geeft me rust, even geen zorgen (ademruimte)	8
De extra steun geeft mijn leven zin (ertoe doen)	6
De extra steun geeft me energie (motivatie)	4
De extra steun versterkt mijn sociaal leven	4

Tabel 1- thematische analyse van verhalen van inwoners die aangeven dat pilot positief of zeer positief effect heeft op de leefsituatie

Mee kunnen doen en ademruimte

73 procent van de inwoners geeft aan dat de extra steun uit de pilot armoedebelief een positief of zeer positief effect heeft op de leefsituatie (Figuur 8). Uit de thematische analyse van de verhalen van deze inwoners komt naar voren dat inwoners vooral ervaren door de extra steun mee te kunnen doen met de samenleving (Tabel 1). Zij geven aan dagelijks geconfronteerd te worden met hoge kosten van levensonderhoud. Met name het gebruik van de DijkenWaardPas biedt enige verlichting of zoals een inwoner schrijft 'De pas geeft ademruimte'.

Waar ik tegenaan loop met een laag inkomen is het niet mee kunnen doen, de stress van geldzorgen en daarmee gepaard mentale problemen. De dijk en waard pas biedt verlichting, een bioscoopuitje is ineens wél mogelijk en als er iets stuk is vervang ik het met de pas voor iets uit de kringloop, wat een hoop zorgen wegneemt en vrijheid biedt.

Financieel heel een stap vooruit. Hiermee kan ik toch bepaalde dingen meedoen wat voorheen niet mogelijk of moeilijk te realiseren was.

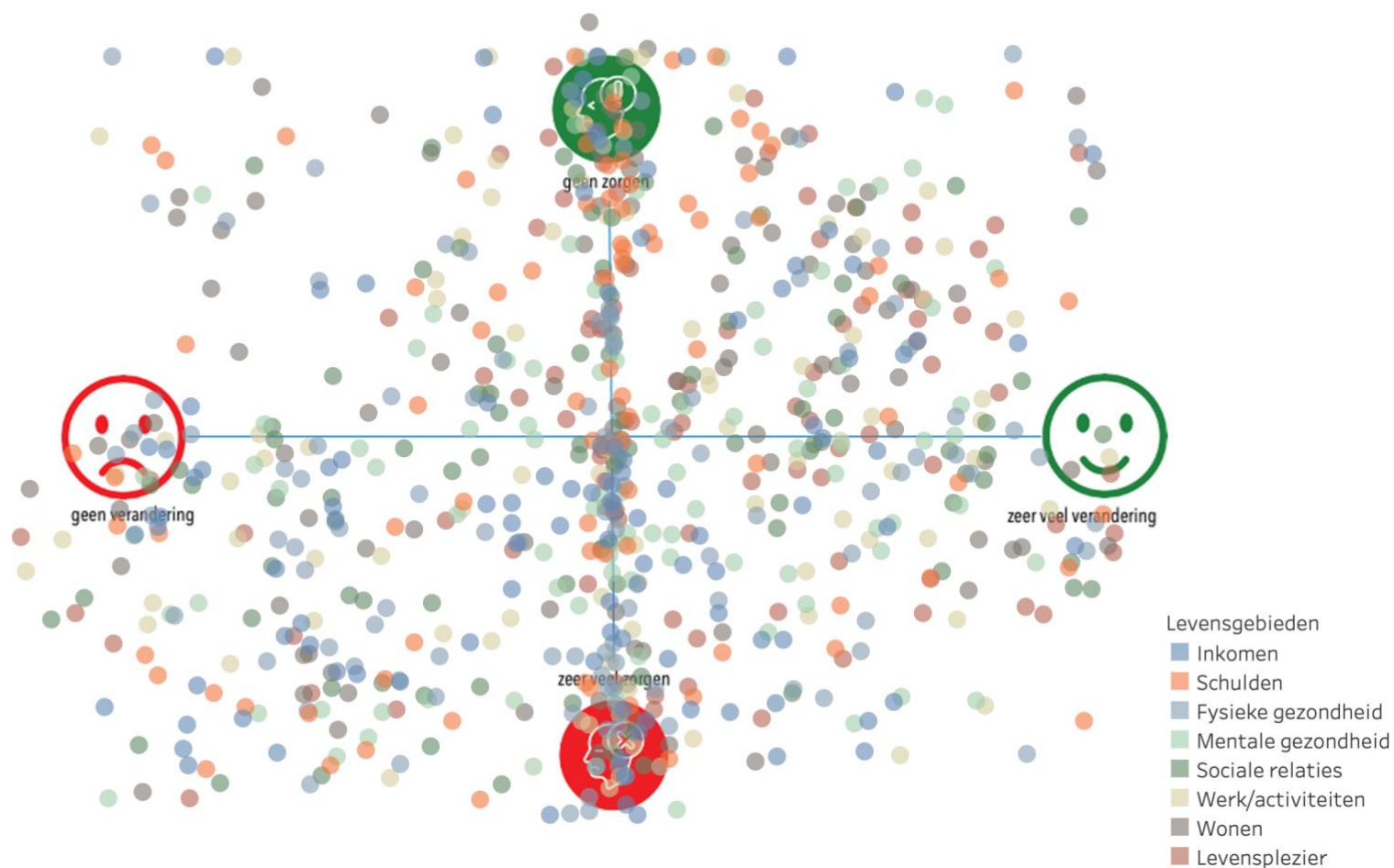
Vrijwel dagelijks word ik eraan herinnerd dat het leven te duur is geworden. Boodschappen doen, tanken, ontspanning zoeken of eenvoudigweg eropuit gaan lijkt meer een last te worden dan benodigdheid. Door de pas valt er eenvoudigweg een kleine last van de schouders omdat ik geholpen word, zo eenvoudig is het. Hoewel het een luxe lijkt bijvoorbeeld even naar de bioscoop te willen is het voor mij een uitje om even niet te hoeven denken aan hoe ik dat betalen moet maar even kan ontspannen met een broer of zus, vriend of vriendin, zonder bij voorbaat te moeten denken aan de geldzorgen die heden ten dage dagelijks voorbijkomen. Ik heb persoonlijk niet veel nodig om mijzelf goed te voelen, een wandeling maken of een dagje vissen geeft mij al heel veel voldoening. Maar een uitje naar bijvoorbeeld de bioscoop is op het sociale vlak een onmisbare factor. De sociale aspecten van het leven zijn onmisbaar, dankzij de pas hoef ik die niet te missen, veel dank daarvoor!

De pas geeft ademruimte, even geen zorgen of lange tijd te moeten sparen om op sociaal vlak mee te kunnen met de rest van de maatschappij.

Het gebruik van de pas, geeft mij gelukkig wel wat energie, wel lastig dat ik een keuze moet maken tussen bv lidmaatschap bibliotheek of ieder kwartaal een bedrag bij de kringloop te kunnen besteden, nu ik de pas aan kleding, schoenen, beddengoed, of klusmateriaal enz. kan besteden is het voor mijn dagelijks leven wel een goede hulp en ook vooral vooruitgegaan! Sinds ik gebruik kan maken van de pas, voel ik mij meer erbij horen en ook eerder wat kan ondernemen, zoals bv kunnen sporten, omdat sportkleding niet meer een op stapel hoeft te zijn!

4.3 Effect pilot op levensgebieden

In welke mate zorgt de extra steun van gemeente voor verandering op welke levensgebieden

Figuur 9- levensgebieden geplot op een 2x2 matrix. X-as geeft de mate van ervaren verandering door de extra steun uit de pilot, Y-as de mate van zorgen

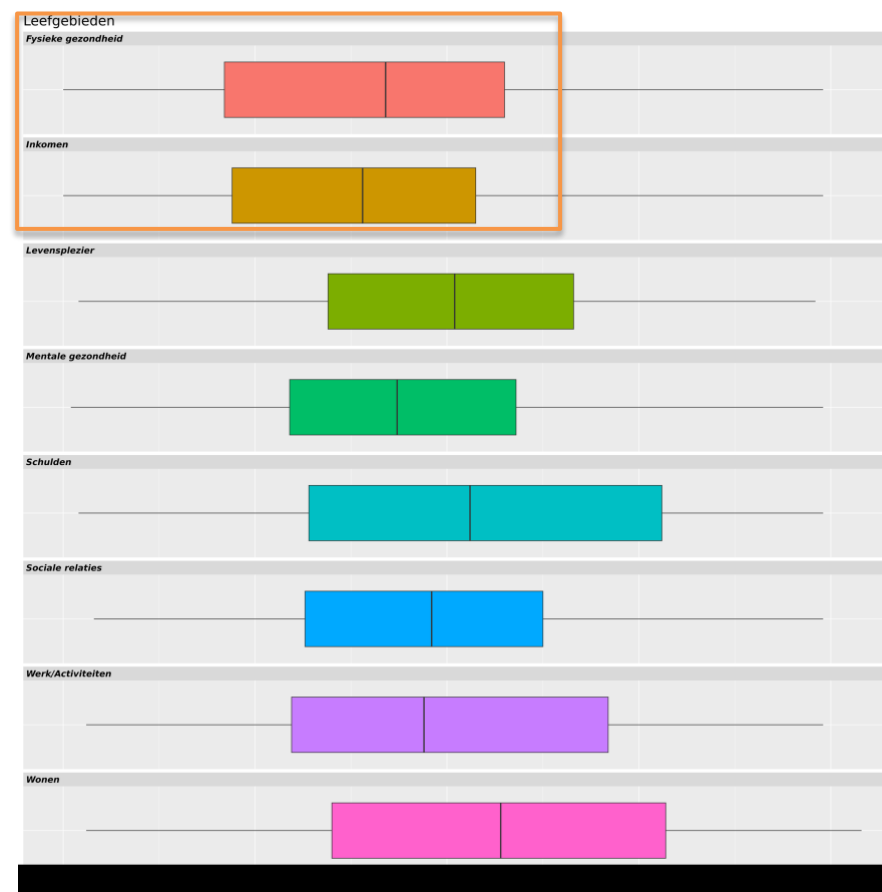
Figuur 9 op de vorige pagina geeft in één overzicht de 8 levensgebieden weer zoals die in hoofdstuk 2 zijn beschreven. Inwoners zijn gevraagd om de levensgebieden te plaatsen in een 2x2 matrix waarbij de x-as de mate van ervaren verandering door de extra steun uit de pilot weergeeft en de y-as de mate waarin inwoners zich over de leefgebieden zorgen maken.

Vooraf zorgen over fysieke gezondheid en inkomen

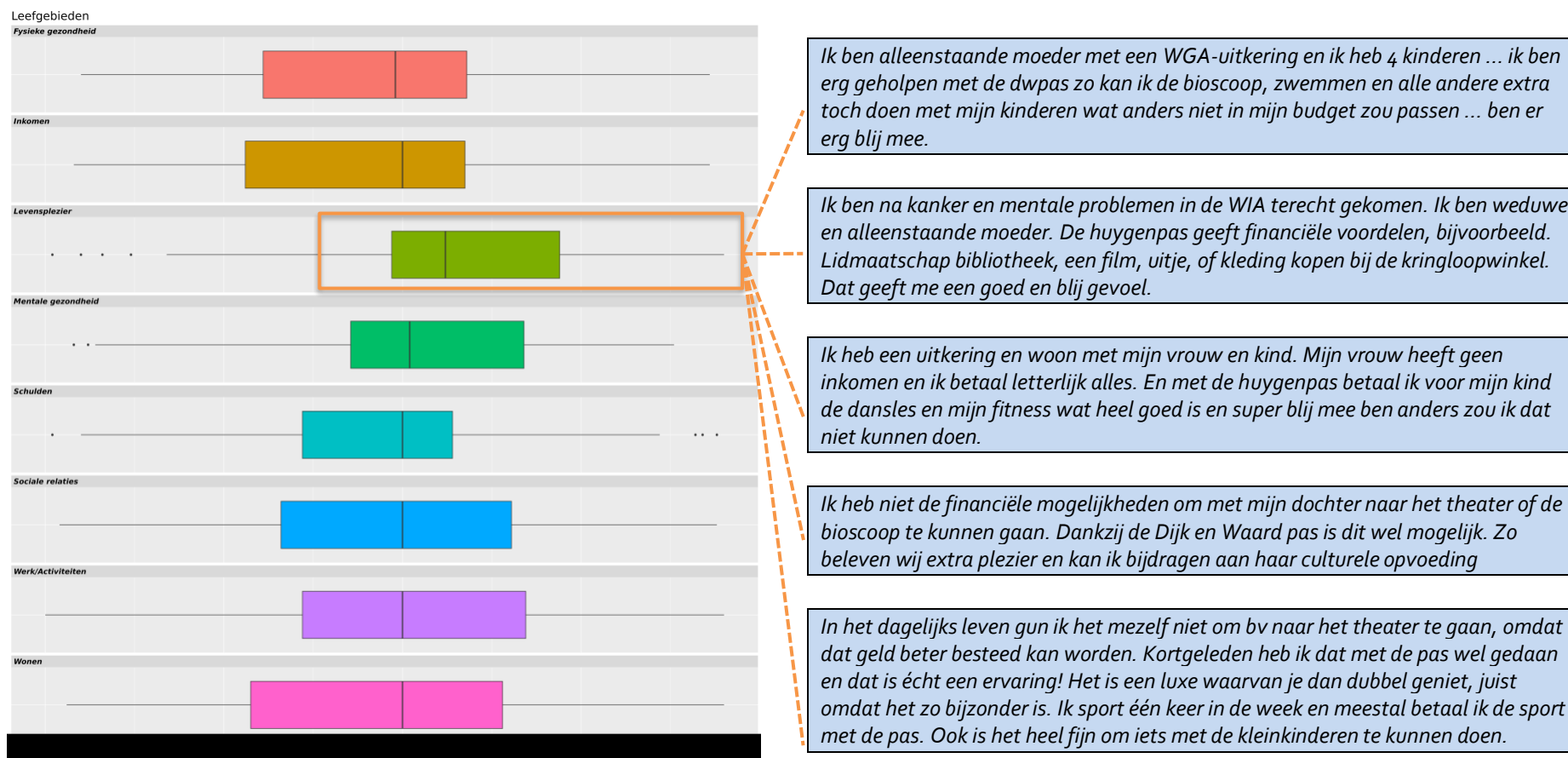
Figuur 10 (rechts) laat zien dat inwoners vooral zorgen hebben op het gebied van fysieke gezondheid en inkomen. Op het gebied van schulden en wonen worden de minste zorgen ervaren.

Meeste verandering in levensplezier

Figuur 11 (volgende pagina) geeft weer dat inwoners door de extra steun uit de pilot de meeste verandering ervaren op het leefgebied van levensplezier. We zien onder deze inwoners vooral verhalen waarin inwoners aangeven het fijn te vinden iets met of voor hun kinderen te kunnen doen, zoals culturele uitstapjes of de kinderen kunnen voorzien van een sportabonnement. Inwoners krijgen ook een goed of blij gevoel doordat ze met de extra steun iets voor zichzelf kunnen doen. Ze ondervinden met de extra steun enige ruimte in de dagelijkse worsteling met financiën. Dat extra steun geen wezenlijke verandering geeft op inkomen blijkt ook uit dat op dit leefgebied naast wonen de minste verandering wordt ervaren.

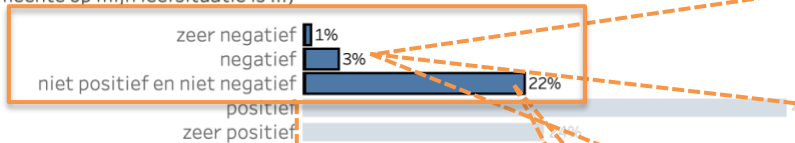
Figuur 10- positionering van de leefgebieden op de y-as (de mate waarin inwoners zich zorgen maken - links is zeer veel zorgen, rechts is geen zorgen)

Figuur 11- positionering van de leefgebieden op de x-as (de mate waarin inwoners door de extra steun verandering ervaren - links is geen verandering, rechts is zeer veel verandering)

4.4 Verdieping geen of negatief effect pilot of leefsituatie

Effect van pilotvoorziening op leefsituatie (Het effect van de extra steun van de gemeente op mijn leefsituatie is ...)

Figuur 12- effect van pilot armoedebeleid op leefsituatie

Cluster	Thema's	Aantal verhalen
Leefsituatie	Bijstand	8
	Arbeidsongeschikt	8
	Alleenstaande moeder	8
Obstakels in dagelijks leven	Gezondheid	11
	Hoge kosten levensonderhoud	9
	Bewindvoering/schuldhelp	4
	Eenzaamheid/isolement	3
	Onmacht/schaamte	2

Tabel 2- thematische analyse van verhalen van inwoners die die aangeven dat pilot geen, negatief of zeer negatief effect heeft op de leefsituatie

Een kwart van de inwoners geeft aan dat de extra steun van de pilot geen of zelfs een negatief effect heeft op de leefsituatie (Figuur 12). Het zijn vooral de hoge kosten van levensonderhoud waarmee inwoners dagelijks worstelen. Voor hen is de extra steun (met name de DijkenWaardPas) slechts een druppel op een gloeiende plaat. Onder deze inwoners zitten vooral alleenstaande

moeders, inwoners in de bijstand of die arbeidsongeschikt zijn. Ook spelen onder deze inwoners gezondheidsproblemen (Tabel 2).

Is geen leven maar overleven. Alleenstaande, afgekeurd door beroertes, minimum aan WAO en niet gezien door de gemeente, aangezien je als bijstander alles direct krijgt, moet ik (en vele anderen) het in 6-voud indienen, ieder jaar opnieuw. Ik gebruik de pas alleen voor de bioscoop.

Ik worstel om rond te komen. Moeite met kleding en naar de kapper gaan. De DW pas doet hier niets voor. Een keer een kop koffie op een terras kan ook niet. Weinig bestedingsmogelijkheden en bedrag is te laag. Kan van de pas 3 maanden sporten in het jaar.

Alleenstaande moeder van 4 kinderen in de bijstand waarvan de oudste 18 waarvoor ik nergens recht meer heb. Ze moet vanaf nu alles zelf betalen en ik kan haar ook niet helpen. Ik vind het heel jammer dat het voor 18 plus maar €80 euro is. Terwijl mijn dochter en ik zouden heel graag een sportabonnement willen.

Overlevende. Ben alleenstaande moeder en sta onder bewind. Geld voor extra's is er dan ook niet. Momenteel vang ik een ziektebewijstkering van het UWV en ondertussen druk op zoek naar een passende baan elke week is het weer berekenen waar ik het goedkoopst uit ben voor boodschappen. Moet ik op de centen letten. Dit brengt veel stress met zich mee ook ik zou vrij en onbezorgd willen zijn van geldproblemen en zomaar eens iets extra's willen kopen. Of een keer naar de kapper ect willen gaan maar helaas gaat dat niet in ons huishouden.

De DijkenWaardPas biedt niet echt veel financiële ruimte omdat het maar een heel klein deel vergoeding biedt en buiten dat deel blijft er van het eigen huishoudgeld /leefgeld voor sommige al geen ruimte meer over om het restant wat de DijkenWaardPas niet dekt er zelf bij te leggen. Want de keuze tussen iedere week naar een vereniging te gaan en de kosten die daaraan hangen niet te kunnen opbrengen daar heeft men niet veel aan en vaak valt de keuze tussen kleding en eten wat al heel krap op te brengen is. Laat staan de extra kosten die een vereniging met zich meebrengt. Het is eigenlijk iemand blij maken met een dode mus.

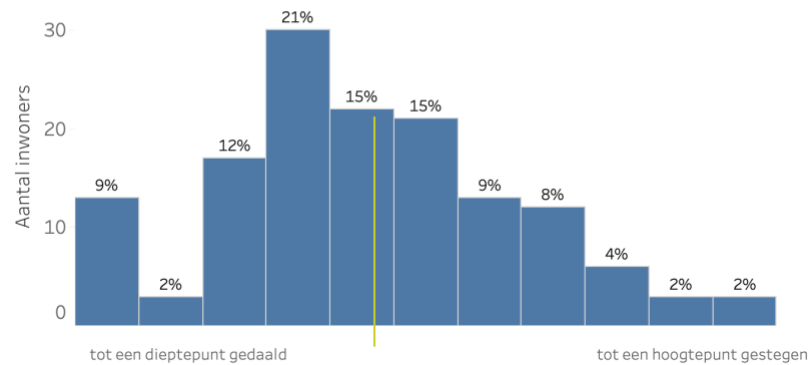
Impact pilot armoedebelid op
bestaanszekerheid inwoners

5 Impact pilot armoede op bestaanszekerheid inwoners

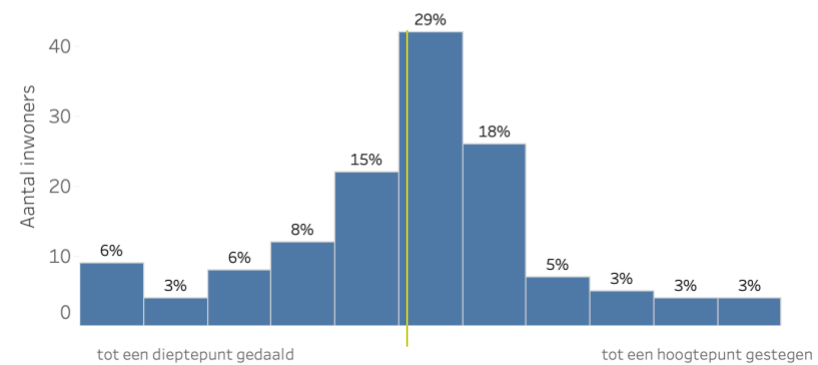
5.1 Kernindicatoren

Impact van pilot armoede op bestaanszekerheid (in welke mate is uw gevoel door de extra steun van de gemeente veranderd?)

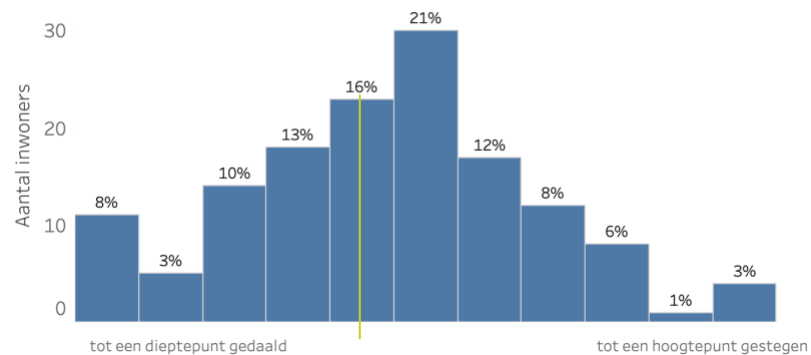
Sociale rechtvaardigheid (Mijn gevoel voor een eerlijke verdeling van welvaart is ...)

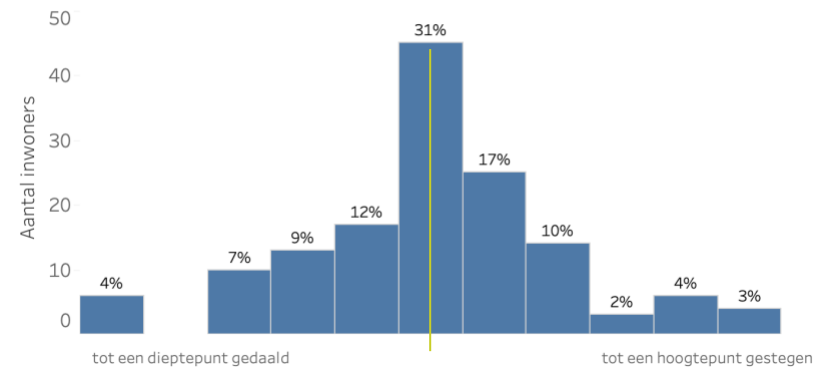
Verbinding (Mijn verbinding met andere inwoners is ...)

Gelijkwaardigheid (Mijn gevoel dat ik gelijke kansen heb is ...)

Waardering (Mijn gevoel gewaardeerd te worden is ...)

Figuur 13- kernindicatoren bestaanszekerheid (groene lijn is gemiddelde waardering)

Figuur 13 geeft de indicatoren en scores weer van de waarden achter de vier condities van sociale kwaliteit. Zoals in hoofdstuk 2 beschreven vormen deze waarden volgens Movisie het kompas voor bestaanszekerheid: sociale rechtvaardigheid, gelijkwaardigheid, verbinding en waardering.

Inwoners werd gevraagd in hoeverre de extra steun van de pilot armoedebelief hun gevoel heeft veranderd over deze vier waarden van bestaanszekerheid. Ze deden dit door hun gevoel aan te geven op een schaal die varieerde van 'tot een dieptepunt gedaald' tot 'tot een hoogtepunt gestegen'. Elke vraag werd vooraf ingeleid met een uitleg over de waarde.

Inleiding sociale rechtvaardigheid

De gemeente Dijk en Waard streeft naar een eerlijke verdeling van welvaart door te zorgen voor voldoende inkomen, veilige huisvesting en toegankelijke gezondheidszorg voor al haar inwoners. Geef aan in welke mate uw gevoel voor een eerlijke verdeling van welvaart is veranderd door de extra steun die u heeft gekregen.

Inleiding gelijkwaardigheid

De gemeente streeft naar gelijke kansen voor elke inwoner, ongeacht afkomst of situatie, om volwaardig deel te nemen aan de samenleving en zich welkom te voelen. Geef aan in welke mate uw gevoel voor een eerlijke verdeling van welvaart is veranderd door de extra steun die u heeft gekregen.

Inleiding verbinding

Een goed bestaan betekent niet alleen voldoende inkomen, maar ook het ervaren van verbinding met andere inwoners. Geef aan in welke

mate uw verbinding met andere inwoners is veranderd door de extra steun die u heeft gekregen.

Inleiding waardering

Elke inwoner van Dijk en Waard moet de mogelijkheid hebben zichzelf te zijn en gewaardeerd te voelen, ook tijdens moeilijke tijden. Geef aan in welke mate uw gevoel gewaardeerd te worden is veranderd door de extra steun die u heeft gekregen.

Tabel 3 geeft de gemiddelde waardering weer van de indicatoren van bestaanszekerheid op een schaal van 0 tot 10 waarbij 'tot een dieptepunt gedaald' is 0 en 'tot een hoogtepunt gestegen' is 10.

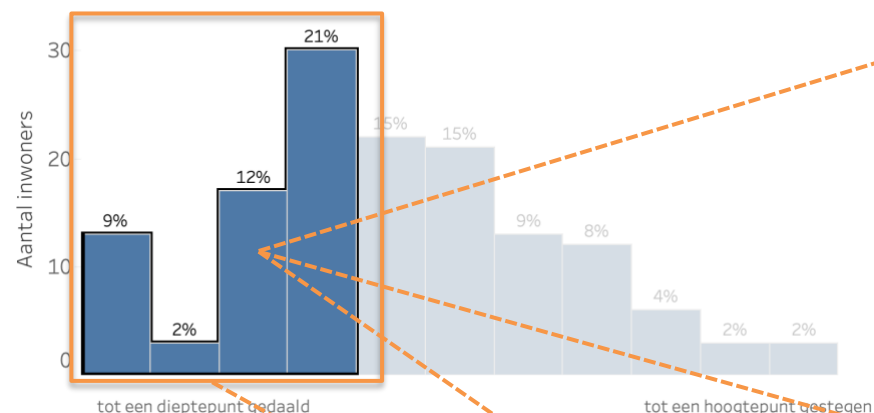
Indicator	Gemiddelde waardering
Sociale rechtvaardigheid	4,51
Gelijkwaardigheid	4,76
Verbinding	5,15
Waardering	5,44

Tabel 3- gemiddelde waarden indicatoren bestaanszekerheid

Wat we uit Figuur 13 en Tabel 3 kunnen opmaken de gevoelens over de bestaanszekerheid gemiddeld genomen door de pilot armoedebelief niet zijn veranderd. Gevoelens over sociale rechtvaardigheid en gelijkwaardigheid zijn gemiddeld sterker afgenomen dan gevoelens over verbinding en waardering. Het is echter niet uitgesloten dat de gevoelens van inwoners los staan van de pilot armoedebelief. Voor inwoners kan het ook een gelegenheid zijn geweest hun gevoelens over hun bestaanszekerheid in het algemeen te uiten.

5.2 Verdieping sociale rechtvaardigheid

Sociale rechtvaardigheid (Mijn gevoel voor een eerlijke verdeling van welvaart is ...)

Figuur 14- indicator sociale rechtvaardigheid

Cluster	Thema's	Aantal verhalen
Leefsituatie	Alleenstaande moeder	13
	Arbeidsongeschikt	12
	Bijstand/AOW	9
Obstakels in dagelijks leven	Gezondheid	18
	Hoge kosten levensonderhoud	17
	Eenzaamheid/isolement	5
	Bewindvoering/schuldhelp	5
	Onmacht/schaamte	4

Tabel 4- thematische analyse van verhalen van de inwoners die aangeven dat hun gevoel voor sociale rechtvaardigheid is gedaald

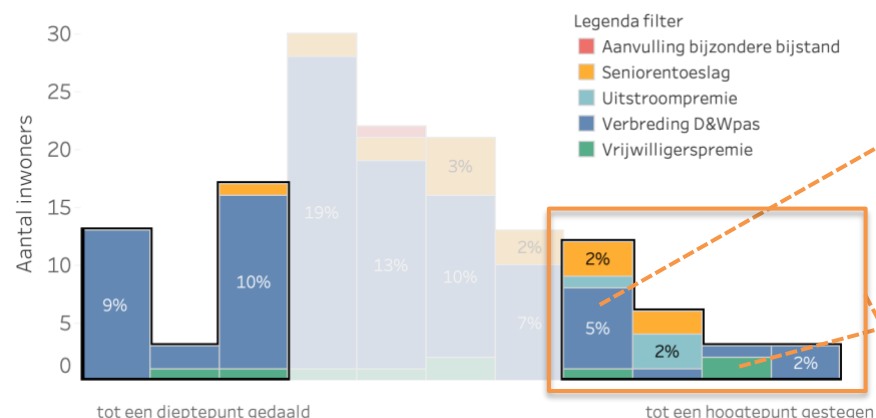
Alleenstaande vrouw met AOW. Géén aanvullend pensioen. DijkenWaardPas gebruik ik niet. Ik zou liever zien dat de gemeente Dijk en Waard het geld voor de DijkenWaardPas zou gebruiken voor levensonderhoud c.q. bestaanszekerheid. Het is vaak een kwestie van overleven! Zie Piramide van Maslow. Hoe hoger de mens in de piramide staat hoe meer ruimte vrijkomt voor culturele activiteiten. De doelgroep - waartoe ook ik behoor - staat vaak onderaan de ladder van deze piramide. Er is een te kort aan primaire biologische behoeften zoals eten, drinken, slapen, onderdak, warmte, kleding. Als de bestaanszekerheid is gegarandeerd komt er ruimte vrij voor sport, hobby's, culturele activiteiten, vakanties etc.

Ik ben een alleenstaande moeder van 2 jongens. Woon sinds 2012 in Heerhugowaard en ja ooit ook getrouwd geweest hier, maar door een scheiding helaas weer in de minima terecht gekomen en proberen we de eindjes ook in deze dure tijden aan elkaar te knopen. De DijkenWaardPas is een zeer fijne uitkomst maar beperkt heel erg in gebruik vooral voor gezinnen met wat oudere kinderen maar denk ook voor jongere kinderen. Het is een rompslomp van doelen om iets met de pas te doen maar niks voor gezinnen vind ik. Het zijn vele activiteiten waar je niks mee kan of het is oubollig. Leuke dingen om de slechte dingen en de verschrikkelijke ellende te kunnen vergeten en de kinderen ook even hun tijd te geven bij plekken waar een normaal gezin wel kan betalen. Mijn situatie is nijpend, kom niet in aanmerking voor de voedselbank en moet het met 80 euro doen. Alles is duur dus eten we vaak goedkoop die ene uitje bij de bios is alles wat we hebben.

Ik loop tegen het feit aan dat alles duurder wordt waardoor ik geen geld over houd om leuke, sociale en gezellige dingen te kunnen doen. Vooral het sporten mis ik en de mogelijkheid om mijn kinderen iets extra's te kunnen bieden. Hierdoor ontstaat een grote kans op sociale isolatie en eenzaamheid.

Verschillen in sociale rechtvaardigheid tussen hoofdlijnen van de pilot armoedebeloid

Sociale rechtvaardigheid (Mijn gevoel voor een eerlijke verdeling van welvaart is ...)

Figuur 16- indicator sociale rechtvaardigheid naar hoofdlijnen van de pilot armoedebeloid

Figuur 16 geeft weer hoe sociale rechtvaardigheid wordt ervaren per hoofdlijn van de pilot armoedebeloid. Een opvallend verschil is dat inwoners die laag scoren op het ervaren van sociale rechtvaardigheid met name inwoners zijn die behoren tot de doelgroep verbreding aanbod van de DijkenWaardPas. Aan de andere kant van het spectrum, inwoners die een hoge mate van sociale rechtvaardigheid ervaren, zien we dat alle hoofdlijnen van de pilot aanwezig zijn. De andere vier hoofdlijnen van de pilot lijken een sterker effect te hebben op de ervaren sociale rechtvaardigheid. Onder inwoners die aangeven dat hun gevoel van sociale rechtvaardigheid is toegenomen spelen ook vaak gezondheidsproblemen. In tegenstelling tot inwoners die weinig tot geen sociale rechtvaardigheid ervaren zien we onder deze

groep minder alleenstaande moeders en arbeidsongeschiktheid (Tabel 5).

Ik ben heel blij met de Dijk en Waard Pas....gezellig naar de bioscoop of iets anders ! Ik heb genoeg meegemaakt in mijn leven....alleenstaande moeder met 2 kleine kinderen....40 jaar gewerkt en bij de laatste werkgever helaas door sluiting mijn baan kwijt. Een nieuwe baan lukte niet meer na 40 sollicitaties aangezien mijn leeftijd eind vijftig was. In een burn out terecht gekomen mede door het overlijden van mijn zus. Gelukkig daar weer uitgekomen.....en geniet nu van het vrijwilligers werk wat ik doe.... Dus de Dijk en Waard pas is een hele leuke bijkomstigheid!

Ik ben heel blij dat deze bedrag gekregen, nooit verwacht. Help mij veel met mijn ziekte, voor mijn auto. Ik heb laag inkomen, ik heb een auto en ik heb veel medicijnen, moet zelf kopen. Voor huis of iets nodig, kan ik niet kopen.

Cluster	Thema's	Aantal verhalen
Leefsituatie	Alleenstaande moeder	3
	Bijstand/AOW	2
	Arbidsongeschikt	1
Obstakels in dagelijks leven	Gezondheid	10
	Hoge kosten levensonderhoud	3
	Bewindvoering/schuldhelp	3
	Eenzaamheid/isolement	2
	Onmacht/schaamte	1

Tabel 5- thematische analyse van verhalen van de inwoners die aangeven dat hun gevoel voor sociale rechtvaardigheid bijna tot een hoogtepunt is gestegen

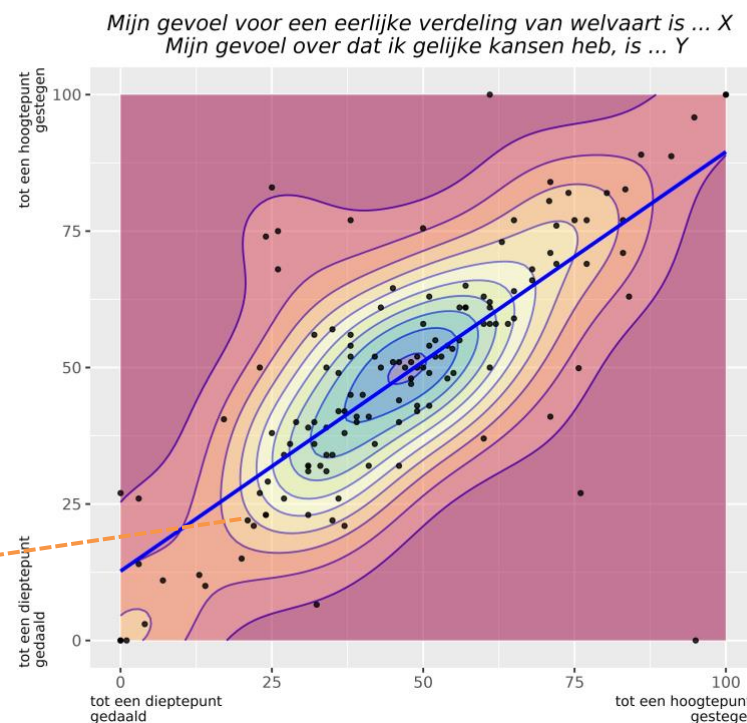
5.3 Verdieping gelijkwaardigheid

Figuur 17 (rechts) toont aan dat inwoners, die een laag vertrouwen in sociale rechtvaardigheid ervaren, eveneens een aanzienlijke afname in gevoelens van gelijkwaardigheid ondervinden.

Andersom is ook het geval: inwoners die hogere mate van sociale rechtvaardigheid ervaren, vinden ook dat ze meer gelijke kansen hebben.

Driekwart van de inwoners die aangeven dat hun gevoel voor sociale rechtvaardigheid tot bijna een dieptepunt is gedaald, geven ook aan dat hun gevoel voor gelijkwaardigheid tot bijna een dieptepunt is gedaald.

Geldgebrek. Kan net aan de boodschappen betalen. De energiekosten zijn verdubbeld en onzeker hoe het volgend jaar wordt. Nog hogere prijzen en wat dan? Gelukkig kan ik mijn kleding kopen met de pas. Ik ben blij met mijn kinderen en gezin, maar maak me zorgen over of ik hun kan geven wat ze nodig hebben. Ook voor mijn kinderen koop ik kleding of kadootjes voor hun verjaardagen met de pas. Ik zou wensen dat alles veel eerlijker verdeeld zou worden tussen alle mensen. Dan zou ik me goed voelen.

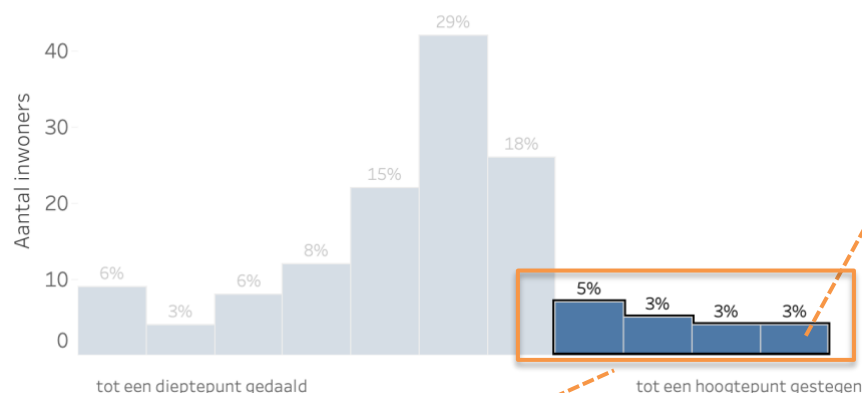

Figuur 17- contourkaart van een kruisdiagram tussen sociale rechtvaardigheid (x-as) en gelijkwaardigheid (y-as)

Figuur 17 is het resultaat van twee indicatoren die in kruisdiagram tegen elkaar afgezet zijn. In deze zogeheten contourkaart zien we in één oogopslag waar, op basis van de beantwoording van twee vragen, gevoelens van inwoners bijeenkomen. Hoe dichter de contourlijnen bij elkaar liggen hoe meer de gevoelens overeenkomen. De verhalen van inwoners zijn de stippen in het diagram.

5.4 Verdieping verbinding

Verbinding (Mijn verbinding met andere inwoners is ...)

Figuur 18- indicator verbinding

Tegenwoordig is het doen van activiteiten zo erg duur, zoals naar de film gaan, en is het uiterste bijzaak geworden op het gebied van noodzakelijkheden. Echter zijn activiteiten, met name culturele activiteiten, wel van noodzaak bij de ontwikkeling als persoon. Door een breder aanbod van bestedingsmogelijkheden, zal de drempel om culturele activiteiten te doen, het bezoeken van theaters bijvoorbeeld, een stuk laagdrempeliger zijn. Hierdoor zijn activiteiten een stuk leuker en makkelijker om te doen en helpt dat natuurlijk bij het sociale welzijn. Dit is natuurlijk erg belangrijk om gelukkig te zijn in het leven, het onderhouden van sociale contacten tijdens zulke activiteiten/evenementen.

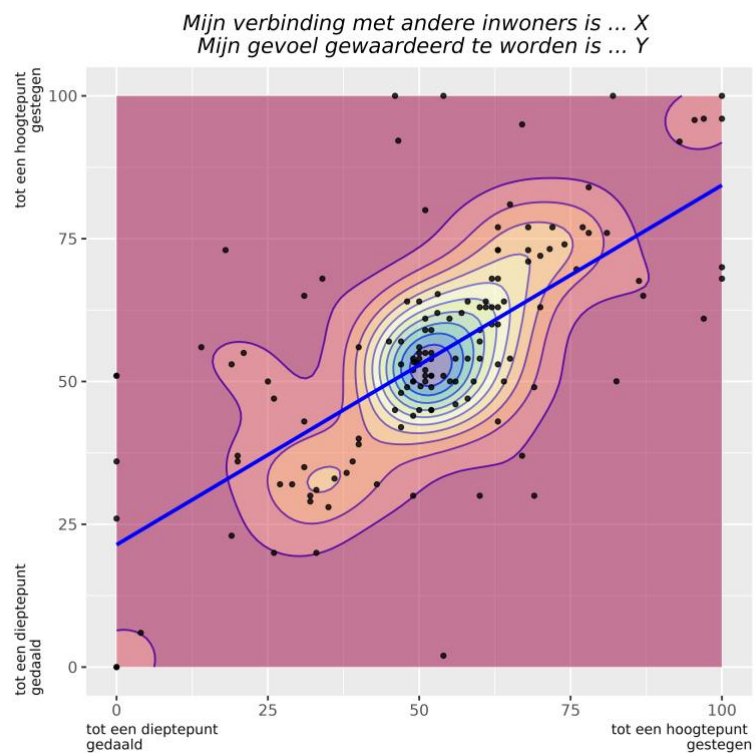
Ongeveer 15 procent van de inwoners ervaart door de extra steun meer verbinding (Figuur 18). We zien aan de hand van de verhalen van inwoners geen grote verschillen in leefsituatie en obstakels in verhouding tot alle inwoners die aan de evaluatie hebben meegedaan (Tabel 6). Opvallend is wel dat onder deze inwoners geen arbeidsongeschiktheid voorkomt. Arbeidsongeschiktheid kan van grote invloed zijn op de bewegingsvrijheid van inwoners bijvoorbeeld om verbinding te maken of sociaal actief te zijn. We zien dat deze groep inwoners de DijkenWaardPas met name gebruikt voor uitstapjes en sporten.

Cluster	Thema's	Aantal verhalen
Besteding DWpas	Uitstapjes	8
	Sporten	7
Leefsituatie	Bijstand/AOW	3
	Alleenstaande moeder	2
Obstakels in dagelijks leven	Gezondheid	8
	Bewindvoering/schuldhelp	3
	Hoge kosten levensonderhoud	2

Tabel 6- thematische analyse van verhalen van de inwoners die aangeven dat hun gevoel voor verbinding bijna tot een hoogtepunt is gestegen

5.5 Verdieping waardering

Figuur 19 laat het verband zien tussen verbinding en waardering. We zien dat inwoners die weinig verbinding ervaren, ook weinig waardering ondervinden. Hetzelfde geldt dat inwoners die verbinding ervaren zich ook meer gewaardeerd voelen.

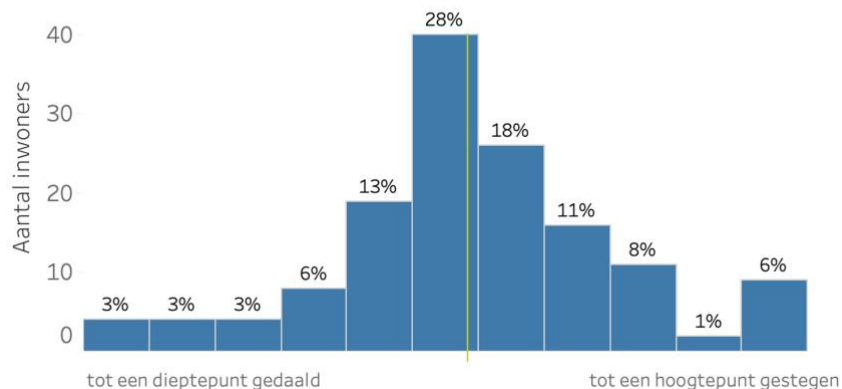
Figuur 19- contourkaart van een kruisdiagram tussen verbinding (x-as) en waardering (y-as)

Impact pilot armoedebelid op
vertrouwen in de gemeente

6 Impact pilot armoede op vertrouwen in gemeente

6.1 Kernindicator

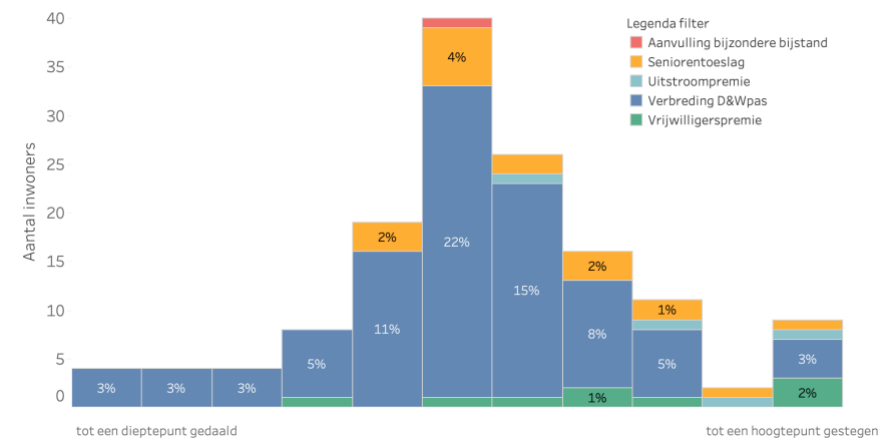
Vertrouwen (Mijn vertrouwen in de gemeentelijke organisatie is door de extra steun ...)

Figuur 20- indicator verandering vertrouwen in gemeente door pilot armoedebeleid (groene lijn is gemiddelde waardering)

Figuur 20 illustreert dat het vertrouwen in de gemeentelijke organisatie door de pilot armoedebeleid gemiddeld licht is toegenomen. We zien in Figuur 21 dat alle hoofdlijnen van de pilot armoedebeleid bijdragen aan toename in het vertrouwen. Voor 14 procent van de inwoners is verbreding van de DijkenWaardPas onvoldoende om het vertrouwen in de gemeente te versterken. Voor hen is het vertrouwen zelfs afgenomen. Het is hierbij niet uit te sluiten dat inwoners los van de pilot armoedebeleid

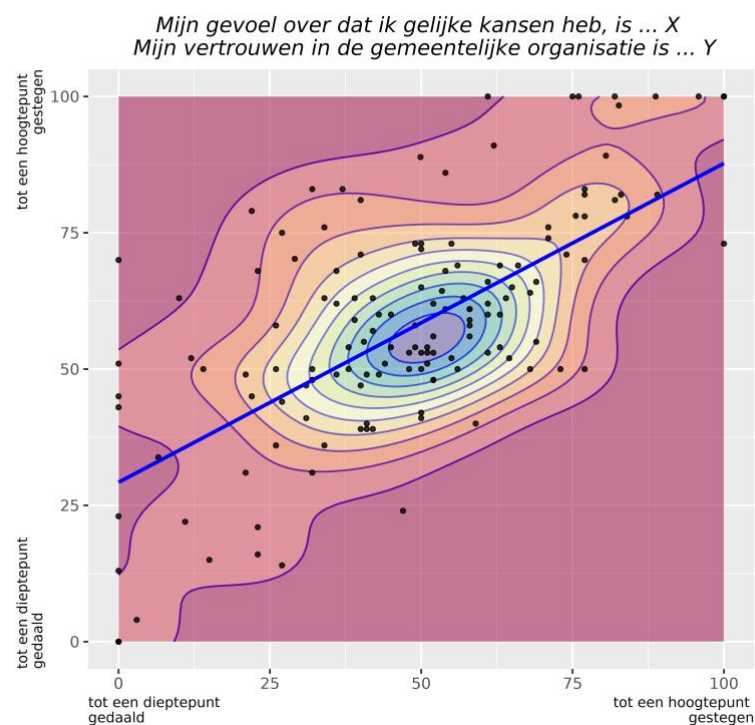
Vertrouwen (Mijn vertrouwen in de gemeentelijke organisatie is door de extra steun ...)

Figuur 21- indicator vertrouwen gemeente naar hoofdlijnen van de pilot armoedebeleid

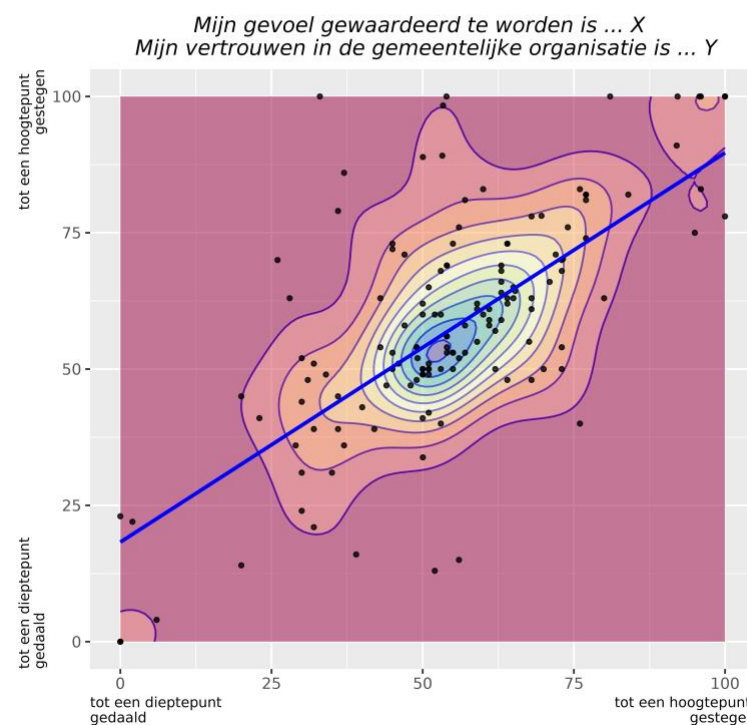
van de gelegenheid gebruik hebben gemaakt om hun algeheel gevoel (over het vertrouwen in de gemeente) te laten spreken.

Uit Figuur 22 en Figuur 23 komen naar voren dat het vertrouwen in de gemeente sterk beïnvloed wordt door het gevoel gelijke kansen te hebben en gewaardeerd (erbij horen) te worden. Inwoners die weinig gelijke kansen ervaren en niet of nauwelijks het gevoel hebben erbij te horen hebben minder vertrouwen in de gemeente.

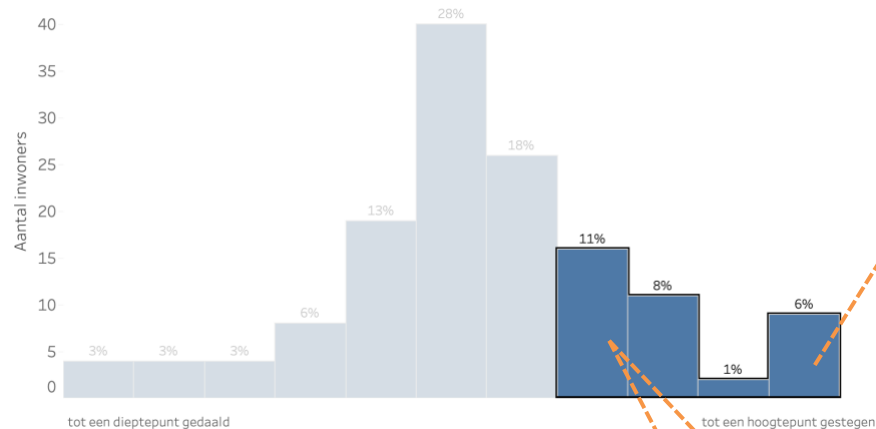
Figuur 22- contourkaart van een kruisdiagram tussen vertrouwen in gemeente (x-as) en gelijkwaardigheid (y-as)

Het omgekeerde is evengoed het geval: een sterker gevoel van gelijkwaardig en erbij horen draagt ook bij aan een groter gevoel van vertrouwen in de gemeente.

Figuur 23- contourkaart van een kruisdiagram tussen vertrouwen in gemeente (x-as) en waardering (y-as)

Vertrouwen (Mijn vertrouwen in de gemeentelijke organisatie is door de extra steun ...)

Figuur 24- inwoners bij wie vertrouwen in gemeente door pilot armoedebelid is gestegen

Het element van verrassing speelt een opvallende rol bij inwoners bij het wie het vertrouwen in de gemeente door de pilot armoedebelid is gestegen (Figuur 24). Inwoners waren bijvoorbeeld niet op de hoogte van de vrijwilligers- en uitstroompremie. In een aantal gevallen werd de premie door hun klantmanager van Zaffier gevraagd. Ook vonden ze het bedrag wat ze ontvingen (relatief) hoog.

Inwoner: En plots, uit verrassing, ik wist ook niet echt dat jullie dit soort dingen deden naderhand, toen ik eigenlijk was gaan werken en school ben gestart, dat er ineens een uitstroompremie zou komen. Voor mij kwam er echt op een perfect moment, want op dit moment ook kan ik gewoon dingen aanschaffen die ik echt best wel hoognodig had waar ik over zat te stressen, Wat moet ik nu doen? Wat moet ik nu aanschaffen? Het zijn ook levensdingen, een bed heb je gewoon nodig, koelkast ook, kookplaat ook. Ik had dat allemaal niet, weet je wel? Misschien had ik kant-en-klaar voedsel, maar is gewoon niet gezond voor je, dat is ook waardoor ik dat heb aangeschaft nu. Ik merk voor mij is dat echt... Ik was eerst van Huh, klopt dat wel? Het was gewoon €3000, geen brief ontvangen.

Interviewer: Oh, geen brief ontvangen?

Inwoner: Nee, die kreeg ik pas later, ik dacht al Wat is dit? Klopt dat wel? Ik dacht Ze blokkeren m'n rekening wel. Maar toen kreeg ik een brief, uitstroompremie. Oh wow, en daar wist ik ook niet vanaf.

Het is gewoon lekker, ik vind het ook een groot bedrag, ik had niet verwacht dat het zo veel zou zijn, en ik denk dat de gemeente op zich ook goed bezig is met armoede gebeuren. Dat wist ik ook niet. Misschien is communicatie naar mensen met laag inkomen... Hier hebben ze ook (niet helemaal verstaanbaar, een speciaal café), daar zitten dan ook energiecoaches. Ik wilde dan een speedcomfort, dat is een ventilator die onder de verwarming doet, het scheelt 20% in je stookkosten. Dus heb ik hier een gesprek gehad, maar daar krijg ik dus ook nog geld voor, dat wist ik ook niet, dus de communicatie zou beter kunnen.

Ik denk wat heeft die Dijk en Waard-pas voor toegevoegde waarde voor mij? Eigenlijk niet zoveel. Het is eigenlijk veel te weinig, want wat moet ik met €85 een heel jaar doen? In verhouding wat kinderen en ouderen krijgen, honderden euro's, ik wil ook wel naar de (onverstaanbaar) toe, ik wil ook wel een muziek iets leren. Dat kan niet, want het kost al €200, en dan zie je die vrijwilligersbijdrage, dan denk ik Verdeel dat meer. Het is makkelijk hoor die bijdrage, maar ik was wel Wat veel! Ik dacht Hoe kan dit? Verwonderd, alles wordt zo krap aan, maar je geeft wel zowat twee maandlonen gewoon, omdat je vrijwilliger bent. Geen commentaar hoor, maar ik vind het wel een beetje krommig.

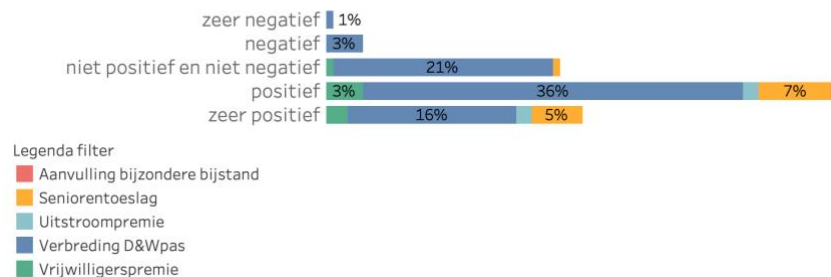
Impact per hoofdlijn van de pilot
armoedebeleid

7 Impact per hoofdlijn van de pilot armoedebeleid

7.1 Impact per hoofdlijn

Figuur 25 illustreert dat alle hoofdlijnen van de pilot armoedebeleid bijdragen aan een positief effect op de leefsituatie van inwoners. Voor een kwart van de inwoners heeft de verbreding van het aanbod van de DijkenWaardPas geen positief effect op de leefsituatie.

Effect van pilotvoorziening op leefsituatie (Het effect van de extra steun van de gemeente op mijn leefsituatie is ...)

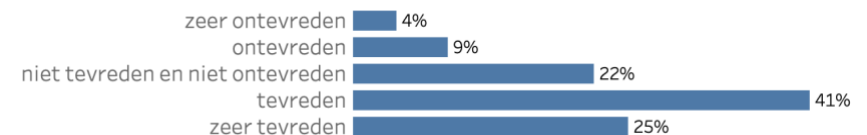
Figuur 25- effect pilot op leefsituatie naar hoofdlijn van pilot armoedebeleid

7.2 Verbreding aanbod DijkenWaardPas

We zien in Figuur 26 dat 66 procent van de inwoners tevreden tot zeer tevreden is met het aanbod van de DijkenWaardPas. Uit Figuur 27 halen we dat vooral inwoners met een AOW-pensioen en

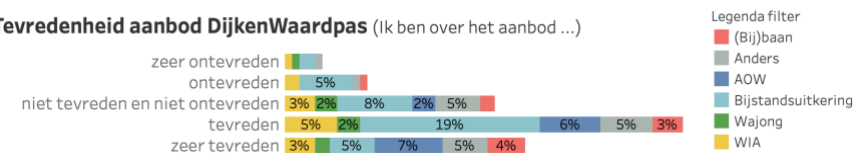
(bij)baan zeer tevreden zijn over het aanbod van de DijkenWaardPas. Inwoners die ontevreden zijn over het aanbod zijn voornamelijk inwoners die van een bijstandsuitkering leven. In hun verhalen lezen we dat voor hen het bedrag op de pas te laag of het aanbod te beperkt is om daadwerkelijk een verschil in de leefsituatie te kunnen maken. Op de volgende pagina's zien we in Figuur 28 dat deze genoemde verbanden statistisch significant¹⁰ zijn. De DijkenWaardPas wordt vooral besteed aan (culturele) uitstapjes, sporten (waaronder zwemmen vaak genoemd wordt) en de kringloopwinkel. Opvallend vaak geven inwoners aan het fijn te vinden om met de DijkenWaardPas iets met of voor hun kinderen te kunnen doen (Tabel 7).

Tevredenheid aanbod DijkenWaardpas (Ik ben over het aanbod ...)

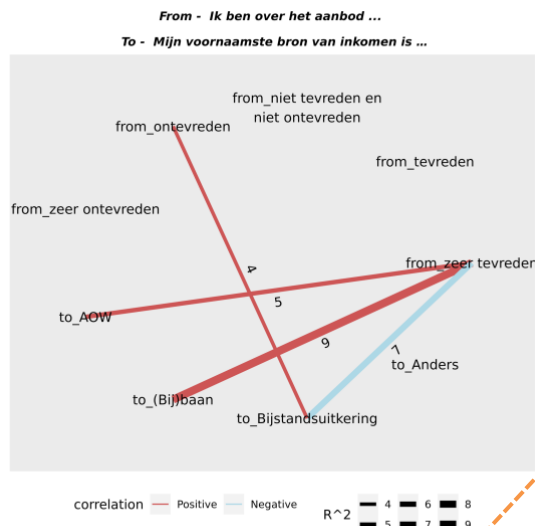
Figuur 26- tevredenheid aanbod DijkenWaardPas

Tevredenheid aanbod DijkenWaardpas (Ik ben over het aanbod ...)

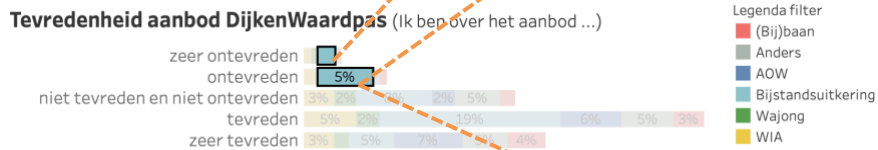

Figuur 27- tevredenheid aanbod DijkenWaardPas naar inkomensbron

¹⁰ Pearson's X² (Chi-Kwadraat) Goodness-of-fit Statistic

Figuur 28- statistisch significante verbanden tussen inkomensbron en tevredenheid over het aanbod van de DijkenWaardPas

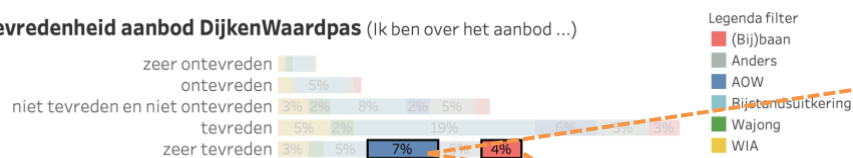
Figuur 29- inwoners met bijstandsuitkering die ontevreden zijn over aanbod DijkenWaardPas

Dat hij op weinig plaatsen te gebruiken. Tot zelf in hetzelfde soort kringlopen (rataplan) is hij in HHW te gebruiken maar rataplan Alkmaar hij niet geldig is. Hierin discrimineert de gemeente Langedijk zichzelf. Rataplan Alkmaar is hij niet te besteden. En dat is net als voor bij verenigingen dat deeltje korting is te weinig om daar de rest van zelf te betalen.

Mijn ervaring met de pas is heel beperkt omdat het tegoed op de pas zeer beperkt is voor een alleenstaande (zonder kinderen). Met een kennis (moeder met 3 jonge kinderen) zitten we vaak aan het einde van het jaar te dubben waar we het restant tegoed aan zullen besteden. Het liefst zou je willen dat het tegoed cash te besteden is zodat je vrij bent om het te besteden en het tegoed ook altijd te besteden is. Linksom of rechtsom besteed je toch de middelen aan zaken die je het vaakst gebruikt. Als ik deodorant wil kopen bijvoorbeeld of een lekker luchtje dan gaat dat dus niet. Terwijl toen ik een normaal inkomen genoot (modaal) dit een van de dingen was die ik aan mijzelf besteedde. Vroeger had de gemeente Langedijk voor iedere minima een minimaal tegoed van rond de 375 euro per jaar. Toen kocht ik ieder jaar standaard in januari 3 kaartjes per keer voor 4 a 5 cabaret/ theater voorstellingen. Met de vrienden die ik toen had, had ik de deal dat ik de kaarten kocht voor voorstellingen en dat zij mij mee uiteten namen op de avond van de voorstellingen. Helaas zit dit er niet meer in (en is het contact verwaterd). Maar ook de aanbodkant versoberd. Van de zomer wilde we naar de bowlingbaan gaan, helaas was de Geus met de DenW pas gestopt en kende de bowlingbaan in Heerhugowaard de pas niet. Ik vermoed dat er een redelijke discrepantie zit tussen het 'aanbod' en het werkelijke aanbod. Uiteindelijk wordt het tegoed maar moeilijk besteed. Graag vertel ik ook over het gevoel van schaamte wat ontstaat tijdens het besteden aan de kassa. Je hoopt maar dat het lukt en vlekkeloos verloopt, omdat je je toch al ongemakkelijk voelt in de uitzonderingspositie waarin je je bevindt.

Met een super lage uitkering is het erg moeilijk om soort van normaal te kunnen leven. Ik ben eerlijk gezegd niet goed of onvoldoende op de hoogte van de uitgebreide besteding mogelijkheden van de Dijk en Waard pas. Maar het zou fijn zijn als je er misschien ook eens mee uit eten kan gaan in Heerhugowaard of een deel kan besteden aan nieuwe schoenen of een aankoop bij de Mediamarkt bijvoorbeeld.

Tevredenheid aanbod DijkenWaardpas (Ik ben over het aanbod ...)

Figuur 30- inwoners met AOW-pensioen en (bij)baandie zeer tevreden zijn over aanbod DijkenWaardPas

Cluster	Thema's	Aantal verhalen
Besteding DWpas	Uitstapjes	44
	Sporten (incl. zwemmen)	44
	Kringloopwinkels	37
	Voor de kinderen	28
	Kleding	8
	Bibliotheek	8
	Huisraad	5

Tabel 7- thematische analyse van verhalen over bestedingen van de DijkenWaardPas

Ik kan fibrozwemles volgen bij zwembad, Waardergolf, met het gebruiken van de DijkenWaardPas. Fibrozwemles helpt me het verbeteren van mijn lichamelijke conditie en situatie zoals mobiliteit en spierkracht. Ik kan ook meer contact hebben met andere mensen in de zwembad.

Ik ben alleenstaande en ik gebruik de pas voor allerlei dingen. Ik ga naar zwemmen, de bioscoop, dierentuin. Overal waar ik de pas voor kan gebruiken

Wij zijn een gezin met 4 kinderen in de leeftijd van 3 tot 7. Wij hebben een beperkt budget voor alle boodschappen en kunnen vaak uitjes niet doen. Door middel van de dwpas kunnen wij wat meer ondernemen met onze kids. Wij gaan vaak met ze naar de bios of ballorig. Ook kunnen wij goed slagen bij een kringloop voor knappe kleding. We betalen er sport en zwemles van, zodat de kids ook gewoon kunnen doorontwikkelen. Het is fijn dat zo'n pas bestaat, om toch meer te kunnen doen voor onze kids. We blijde kids, maar zo'n pas maakt het toch wat makkelijker.

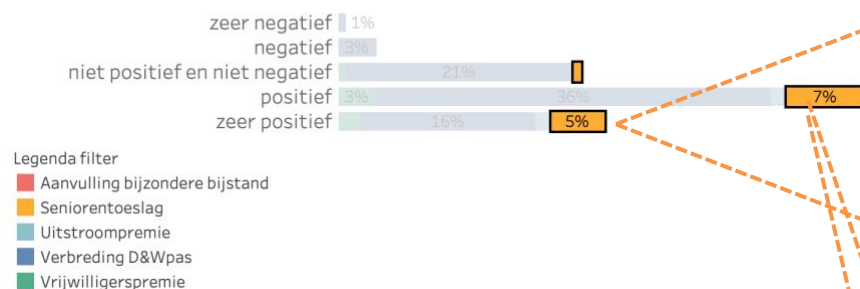
Ik ben alleenstaande moeder van een dochter van 6. Woon particulier omdat er geen andere mogelijkheid is. Het dagelijks leven is extreem duur waardoor ik budget hulp heb ik geschakeld. Ook dit kost erg veel geld maar helpt me de rekeningen te betalen. Over de pas ben ik heel positief. Ik gebruik het vooral voor mijn dochter. Zodat zij naar de balorig kan. Maar ook bij de kringloop voor kleding en schoenen. Het maakt ons leven echt een stuk makkelijker! En gaat het niet van de huishoud pot af.

Ik ben 22 jaar, doe een werken-leren opleiding tot pedagogisch medewerker in de kinderopvang. Ik heb een zoontje van 1 jaar, wij zijn met z'n tweetjes. Ik ben mij aan het omscholen van verzorgende ig naar de kinderopvang, waardoor mijn loon afgelopen jaar en dit jaar enorm gekelderd is. Maar het is heel fijn dat ik altijd overdag en regelmatig werk voor mijn zoontje. Wij zijn dol op zwemmen! Door de dijk en waard pas hebben wij het gehele jaar baby-zwemmen kunnen doen bij het zwembad duikerdel. Wij hebben hier enorm van genoten. En gaan hier zeker mee door, enkel wel helaas bij een ander zwembad waarschijnlijk. Dus de pas is enorm goed besteed! Enorm fijn, dank hiervoor

7.3 Seniorentoeslag

De seniorentoeslag heeft voor vrijwel alle senioren een positief tot zeer positief effect op de leefsituatie (Figuur 31). Inwoners met een seniorentoeslag besteden de DijkenWaardPas het meest aan sporten en (culturele) uitstapjes. Ze geven in hun verhalen aan dat de toeslag hun leven verrijkt. Ze kunnen er activiteiten mee doen waar ze anders in beperkte mate gebruik van kunnen maken. **Figuur 31- effect pilot armoedebeloid of leefsituatie van inwoners met seniorentoeslag**

Effect van pilotvoorziening op leefsituatie (Het effect van de extra steun van de gemeente op mijn leefsituatie is ...)

Figuur 31- effect pilot armoedebeloid of leefsituatie van inwoners met seniorentoeslag

Nu ik de pensioengerechtigde leeftijd heb bereikt ben ik voornamelijk afhankelijk van een AOW-uitkering, wat gelijk staat aan het sociaal minimum. Met de sterk stijgende kosten van energie, boodschappen door inflatie, maar ook in de gezondheid sector, zoals tandarts kosten en recentelijk ook veel reiskosten naar het ziekenhuis, omdat ik te maken kreeg met longembolie, wat inhoudt dat ik boven gemiddeld consultaties met verschillende doctoren heb gehad en ook onderzoek zoals petscans e.d. Alles bij elkaar heeft dat natuurlijk een behoorlijk effect gehad op mijn dagelijks leven. In financieel opzicht moet ik er meer dan voorheen op letten dat ik geen geld besteed aan onnodige dingen, dus alleen voor het nodige levensonderhoud. Op het sociale vlak schiet het er dus wel eens bij in, want dat kost ook geld, wat kan leiden tot een zekere mate van isolatie. Betere financiële omstandigheden zouden daarin wel degelijk een verschil kunnen maken. De seniorentoeslag op de DijkenWaardPas heb ik dan ook in dankbaarheid ontvangen en heeft mijn leven verrijkt omdat ik er verscheidene dingen mee kan doen waar ik anders in beperkte mate gebruik van zou kunnen maken, zoals toegang tot het theater, bioscoop, fitness, kringloop in zowel Alkmaar en Heerhugowaard en andere faciliteiten. Al met al een mogelijkheid om af en toe even bij te tanken.

Ik kan erg genieten van theater, dans, muziek en film en de levendigheid eromheen. Dat is altijd zo geweest. Ook het contact met mensen en andere leeftijdsgroepen maakt dit leuk. Na de covid-periode zijn entreprijzen flink omhooggegaan. En dat geldt ook voor prijzen in de horeca; en de dagelijkse boodschappen. Met (vrijwel) alleen AOW kan je maar heel af en toe iets cultureels ondernemen. Door de seniorentoeslag kan ik wel regelmatig naar voorstellingen toe; ik kan zelfs voor een keer iemand meevragen (itt mee uit genomen te worden); dat voelt ook fijn voor de verandering. Dit jaar heb ik - voor het eerst in mijn leven - zelfs concerten en voorstellingen tegelijk 'vooruit' kunnen boeken; heerlijk.

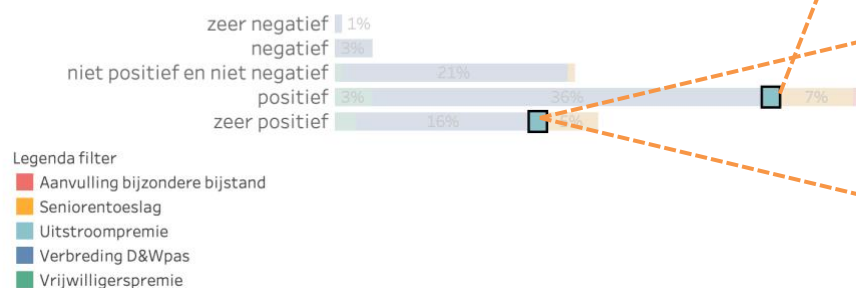
Al jaren gebruik ik die voor de contributie van mijn sportvereniging. En daarmee was het ook op. Nu is het bedrag hoger geworden, maar kan nog niet verzinnen wat ik ermee ga doen.

Ik ben zelfstandig en woon met plezier in broek op Langedijk. Cultuur, muziek, de poezen eten en geld geven mij plezier in het leven Ik kan met de pas mijnmuzieklessen betalen en dat vind ik erg leuk. Ook zwemmen deed ik met de pas

7.4 Uitstroompremie

Voor alle inwoners die een uitstroompremie kregen heeft de premie een positief tot zeer positief effect op de leefsituatie (Figuur 32). Deze inwoners geven aan vooral verrast te zijn. Een enkele inwoner dacht in eerste instantie dat er een fout was gemaakt en waren bang voor situaties zoals in de toeslagenaffaire. Voor anderen is de premie een fijn extra aanvulling op het inkomen en voor een enkeling kwam de premie precies ook op het juiste moment.

Effect van pilotvoorziening op leefsituatie (Het effect van de extra steun van de gemeente op mijn leefsituatie is ...)

Figuur 32- effect pilot armoedebeloid of leefsituatie van inwoners met uitstroompremie

Nou, laat ik maar eerst beginnen met het feit dat ik in de bijstand terecht was gekomen door een hele ongelukkige samenloop van omstandigheden. Dan kun je denken aan familieleden die wegvallen, ontslag, allerlei factoren. En depressie zat er ook in. Ja ik heb zo nog nooit hulp gekregen van de gemeente. Dit was eigenlijk de eerste keer dat ik iets op mijn rekening had ontvangen en ik geloofde het in het begin niet. Ik dacht, oh, dat zou wel een foutje zijn, dus ik had dat geld niet aangeraakt. Ik dacht, straks krijg ik weer terugvorderingen en allemaal van die belasting schandalen, toeslagaffaire, dus ik dacht, ik ga er niks mee doen. Toen nam ik contact op met de gemeente, met Zaffier, om te vragen hé, ik heb dat geld ontvangen. Wat, is dat een foutje? Hij zei Nee, dat is een uitstroom premie, heeft je klantmanager jou dat niet verteld? Ik zeg: Ik heb mijn klantmanager noch nooit gezien, noch gesproken noch hulp gehad. Die heeft nooit wat voor mij beteken.

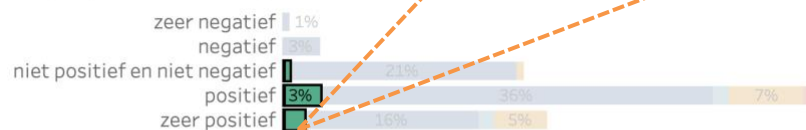
Nee ik heb gemerkt van... Eigenlijk met de premie dat het juist op een heel perfect moment kwam, eigenlijk was ik net van plan met mijn vriendin, mijn ex nu. Dan gaan samenwonen en ik woon eigenlijk al soort van bij haar. Ik had geen bed hier meer, al heel weinig, ik had best wel veel opgeven.

Ja, dan krijg je die extra geld, dus dat mag wel iets beter, ik wel eens willen kopen, dan denk je niet na, ik krijg wel salaris, goede salaris, maar voor familie een persoon werken, dat vind ik een beetje moeilijk. Die geld die ik gekregen heb, dat is extra salaris, ongeveer een maand salaris of iets meer dan, dus echt prima.

7.5 Vrijwilligerspremie

Acht van de negen inwoners die een vrijwilligerspremie ontvingen ervaren een positief tot zeer positief effect op de leefsituatie (Figuur 33). Ook onder deze inwoners lezen we in hun verhalen dat ze verrast waren door de premie en er meestal er ook niet van op de hoogte waren. We lezen in een aantal verhalen dat de premie besteed wordt aan vervanging van huisraad zoals een matras waar inwoners het lang mee moeten doen. Ze hebben de wens om deze te vervangen maar hebben het geld er niet voor. Door de premie hebben ze hun wens kunnen vervullen. Een ander aspect wat in de verhalen van deze inwoners naar voren komt is dat, los van de vrijwilligerspremie, het vrijwilligerswerk inwoners veel voldoening geeft. Het werk draagt bij aan een zinvolle dagbesteding.

Effect van pilotvoorziening op leefsituatie (Het effect van de extra steun van de gemeente op mijn leefsituatie is ...)

Legenda filter

- Aanvulling bijzondere bijstand
- Seniorentoeslag
- Uitstroompremie
- Verbreding D&Wpas
- Vrijwilligerspremie

Figuur 33- effect pilot armoedebeleid of leefsituatie van inwoners met vrijwilligerspremie

Inwoner: Ik ben heel blij dat ik deze bedrag heb gekregen, nooit verwacht. Helpt mij veel met mijn ziekte, voor mijn auto. Ik heb laag inkomen, ik heb een auto en ik heb veel medicijnen, moet zelf kopen. Voor huis of iets nodig, kan ik niet kopen. Ik hoop ik elk jaar krijg.

Interviewer: Dat snap ik, dus in de zin van u heeft de bijdrage gekregen, het helpt met medicijnen en dergelijke, heeft het u op nog wel andere manieren geholpen, naast gezondheid en naast het rond kunnen komen?

Inwoner: Voor huis, nieuwe matras willen kopen voor mijn rug, was ook duur. Ik heb eigenlijk gekocht, maar was lenen, ik heb het geld teruggegeven. Was heel duur, meer dan duizend (euro) bed met goede matras. Ik heb probleem ook in mijn rug. Dus eigenlijk help je heel veel.

Dat extraatje kwam goed uit, ik heb zoals iedereen een verlanglijstje. Ik heb het verlanglijstje met bepaalde dingen wat vrij duur is, en normaal kun je zeggen, ik wacht op mijn vakantiegeld, en dan kan ik daaraan besteden, maar dat heb ik dus niet gedaan en ik heb een lijstje met matrassen. Ik slaap al vijftien jaar op dezelfde matrassen en ik wilde eigenlijk al langer die matrassen vervangen, maar dat is nooit van gekomen. Je zit toch gauw op €500, vakantiegeld is €600 zoveel. Nou ik heb daar van dat geld dus matrassen gekocht en een kastje gekocht. Toen heb ik dus nog een vergoeding gekregen vanuit de gemeente en daar heb ik mijn grote wens uit laten komen en daar heb ik een hele grote TV van gekocht.

Interviewer: Hoe kijkt u naar de toekomst? U heeft nu een nieuw matras, beter voor de rug, het kan de medicijnen bekostigen, heeft u verder nog een beter uitzicht op de toekomst daardoor op gekregen?

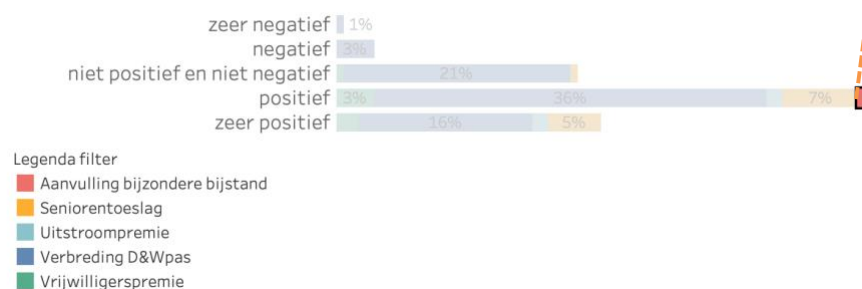
Inwoner: Ik vind heel goed, dan voel ik iets gedaan, ik krijg geld van mij eigen werk. Ik ben niet gehandicapt en niks doen. Dat is ook goed voor mijn gevoel, toen ik heb gewerkt, ik had niet verwacht geld te krijgen, ik wil alleen niet blijf thuis, ik mag blijf, maar ik ben zelf werk zoeken, want het is ook goed voor mij. Ik ben heel moeilijkste situatie gehad, was ik erg ziek, astma heb ik. En ik moet een beetje uit, voor mijn taal ook goed, ook beter. Ik kan niet veel doen, maar ik doe wat ik kan.

7.6 Aanvulling bijzonder bijstand

Op het moment van evaluatie waren er drie inwoners die een aanvulling op de bijzonder bijstand kregen toegewezen. Één inwoner was bereid om aan de evaluatie mee te doen. Deze inwoner geeft aan dat de aanvulling een positief effect heeft op de leefsituatie. Uit het verhaal van deze inwoner maken we op dat met de aanvulling de inwoner blij was om daarmee iets voor zijn kinderen te kunnen doen.

We signaleren een verhaal (rechtsonder) van een inwoner die zeer waarschijnlijk in aanmerking zou komen voor een aanvulling bijzonder bijstand maar deze niet heeft aangevraagd. We zien dat als een zwak signaal: mogelijk zijn er meer inwoners die niet op de hoogte zijn van de steunvoorzieningen van de gemeente.

Effect van pilotvoorziening op leefsituatie (Het effect van de extra steun van de gemeente op mijn leefsituatie is ...)

Figuur 34- effect pilot armoedebelid of leefsituatie van inwoner met aanvulling bijzondere bijstand

Interviewer: Het gaat nu eigenlijk om datgene wat u, dan wel heeft gekregen van de gemeente, die laptops, heeft dat doordat uw dochters dat hebben gekregen, heeft dat voor u verschil gemaakt in uw leven, hoe u zich voelt?

Inwoner: Voor de laptops bedoel je? Die is heel blij. Die kinderen blij met de laptops en makkelijk werken, nu een beetje ook met cijfers en huiswerk, beetje hoger, makkelijk eigen dingen doen met de laptop. Ja, het is heel verschil. Ja, want als jouw kinderen iets nodig en jij kan dat zelf geven? Dan voel je ook lekker. Jouw kinderen is belangrijk. Door de jaren, die vragen veel. Ik kan niet bijvoorbeeld, dat is moeilijk, dat maakt jou ook zorgen. Veel zorgen. Maar nu, ik heb alleen nog (onverstaanbaar) die heb ik echt, die verdient wel.

Ik sta onder bewind, en woon net in Heerhugowaard. Vorig jaar heb ik het tegoed besteed bij rataplan vanwege de inrichting van mijn woning. Welke uitbreidingen de pas heeft weet ik niet. Ik ben COPD-patiënt, heb prikkelbaredarmsyndroom en meerdere lichamelijke klachten. Ben te kweik voor een scootmobiel en heb dus een scooter waarvan ik het onderhoud zelf maar moeilijk betaal. Dus misschien pompstation of scooterdealer zou wat zijn. Verder is het met dagelijkse boodschappen een drama als je onder bewind staat, dus een supermarkt vindt ook altijd gretig aftrek als dit beschikbaar zou zijn op de pas. Verder val ik qua zorg/ bijzondere bijstand net buiten de boot om bepaalde voorzieningen aan te kunnen vragen. Al twee jaar gaat mijn vakantiegeld naar tandartskosten en andere zorgkosten, naast mijn eigen risico van 385. Ik houd dus niks over. Ik verkeer nog in het stadium mijn huis af te maken met oogpunt mijn verslechterende gezondheid, daar heb ik is een warmtepompdroger voor nodig, met opgehangen was is het te vochtig voor mijn longen, en te belastend voor mijn schouders. Voorts dient er een afzuigkap te komen daar er nagenoeg geen afzuiging is. Elke dag na koken staat mijn huis stijf van het vet, wat veel schoonmaakwerk vergt en schoonmaakmiddel. Maar wanneer ik bijzondere bijstand aanvraag wordt stevast om doktersverklaringen gevraagd die daar niet content mee zijn. Ik hoop dat er op het gebied van bijzondere bijstand ook eens gekeken wordt of het anders kan. Ik heb een kapotte rug, knieën en schouders, en kan met mijn copd geen zware lichamelijke inspanningen aan zoals dagelijks vet en olie van mijn meubels poetsen die tijdens het koken vrijkomen. Of de hele dag in een vochtig huis zitten.

Totaalbeeld en beschouwing

8 Totaalbeeld en beschouwing

Deze kwalitatieve evaluatie biedt inzicht in de impact van de pilot armoedebelief op de leefsituatie en bestaanszekerheid van inwoners in de gemeente Dijk en Waard met een laag inkomen. Aan de hand van analyse van en betekenisgeving aan de resultaten van de evaluatie beantwoorden we in dit hoofdstuk de hoofdvragen van de evaluatie.

Wat is de impact van de pilot armoede op de leefsituatie van inwoners?

De voorzieningen uit de pilot armoedebelief hebben een positieve invloed op het leven van inwoners met een laag inkomen. Uit de kwalitatieve evaluatie blijkt dat 75 procent van de inwoners ervaart dat de pilot een positieve tot zeer positieve bijdrage levert aan de leefsituatie.

Meeste invloed op het gebied van levensplezier

Een van de meest interessante uitkomsten is dat de pilot vooral bijdraagt aan het levensplezier van inwoners in verhouding tot andere levensgebieden als inkomen, fysieke en mentale gezondheid, sociale relaties, schulden, wonen en werken.

Het vermogen om actief deel te nemen aan sociale activiteiten, met name voor en met hun kinderen, vergroot de levensvreugde. De mogelijkheid om betrokken te zijn bij het sociale leven geeft inwoners het gevoel dat ze ertoe doen en erbij horen. Het is de bevestiging dat geluk en voldoening niet enkel voortkomen uit materieel bezit, maar vooral uit het gevoel van verbondenheid en het kunnen bijdragen aan het welzijn van anderen.

Mee kunnen doen met de samenleving

De pilot heeft verder aangetoond hoe belangrijk het is voor inwoners om mee te kunnen doen met de samenleving. Deelnemen aan sportactiviteiten en het genieten van culturele uitjes zijn voor veel inwoners door de DijkenWaardPas geen onbereikbare luxe meer. Deze activiteiten zijn essentiële bouwstenen voor een gezonde en hechte gemeenschap, waarbij elke inwoner de kans krijgt om te groeien, te leren en te genieten.

Ademruimte onder moeilijke omstandigheden

In deze tijden, waar de kosten van levensonderhoud blijven stijgen, leert de pilot ons een belangrijke les over de waarde van financiële ademruimte. Het bieden van deze ruimte heeft een directe en positieve invloed op de leefsituatie van onze inwoners met een laag inkomen. Het heeft hen in staat gesteld om meer dan alleen te overleven; het geeft hun de mogelijkheid om te leven, te dromen en te plannen voor de toekomst.

Wat is de impact van de pilot armoede op de bestaanszekerheid van inwoners?

De kwalitatieve evaluatie van de pilot armoedebelief werpt licht op een cruciaal aspect van het leven van inwoners met een laag inkomen: de bestaanszekerheid. Hoewel de pilot bedoeld is als een steuntje in de rug om de leefsituatie te verbeteren, laten de resultaten zien dat bestaanszekerheid niet alleen gaat over zekerheid van inkomen maar ook om de zekerheid van een eerlijke verdeling van welvaart, de zekerheid gelijke kansen te hebben en

de zekerheid van een netwerk om je heen zodat je er ook zeker van kan zijn dat je er mag zijn. Pas als aan die voorwaarden is voldaan, kunnen inwoners vooruitkijken en zich ontwikkelen.

Beperkte impact op bestaanszekerheid

De bevindingen zijn duidelijk: de pilot heeft weinig effect gehad op de gevoelens van onze inwoners over hun bestaanszekerheid. We hebben onder de inwoners de gevoelens over de vier condities van sociale kwaliteit gepolst; sociale rechtvaardigheid, gelijkheid, verbinding en waardering. Deze condities worden over het algemeen gezien als belangrijke graadmeter van bestaanszekerheid. We zien dat de gevoelens over de vier condities gemiddeld genomen door de pilot armoedebeleid niet in positieve zin zijn veranderd. Een kwart van de inwoners geeft bovendien aan dat de extra steun uit de pilot armoedebeleid onvoldoende is om een positieve verandering in de leefsituatie tot stand te brengen.

Afgenomen gevoelens over sociale rechtvaardigheid en gelijkheid

Opvallend is dat gevoelens over sociale rechtvaardigheid en gelijke kansen onder 44 procent van de deelnemers zijn afgenomen. Dit wijst vooral op bezorgdheid over de verdeling van kansen en welvaart binnen de gemeenschap.

Een neutrale houding tegenover verbinding en waardering

Wat betreft de verbinding met andere inwoners en het gevoel van waardering (het gevoel dat je er mag zijn) binnen de gemeenschap, blijken de gevoelens grotendeels neutraal. Dit betekent dat de pilot geen verandering heeft bewerkstelligd om het gevoel van sociale cohesie en het gevoel van erbij horen te versterken.

Kwetsbare groep inwoners met permanente bestaansonzekerheid

Bestaansonzekerheid wordt met name gevoeld door inwoners die worstelen met arbeidsongeschiktheid, gezondheidsproblemen en schulden. Achterstand op één leefgebied resulteert vaak in achterstand op andere leefgebieden. Een deel van deze inwoners leeft permanent in bestaansonzekerheid. Ze voelen dat ze aan de onderkant van de sociale piramide staan.

Opvallend veel alleenstaande moeders

We zien in de evaluatie opvallend vaak alleenstaande moeders vertellen over de moeite die ze hebben om de eindjes aan elkaar te knopen. Wat we uit hun verhalen vooral lezen is dat een relatief zeker bestaan gemakkelijk verstoord kan worden door levensgebeurtenissen zoals scheiding, baanverlies, ziekte, of het overlijden van een naaste. Ze staan ineens alleen voor de uitdaging om met een beperkt inkomen rond te komen, terwijl ze ook zorgen voor hun kinderen en proberen vreugde in hun leven te vinden. Voor hen draagt de verbreding van de DijkenWaardPas daartoe onvoldoende bij.

We constateren dat bestaansonzekerheid onder inwoners vooral gaat over onvoldoende grip hebben op het leven. De gemeente Dijk en Waard zou daarom niet alleen moeten inzetten op het bieden van financiële steun maar ook op het vergroten van grip.

Wat is de invloed van de pilot armoedebeleid op het vertrouwen in de gemeentelijke organisatie van Dijk en Waard?

De evaluatie laat zien dat het vertrouwen van inwoners in de gemeente sterk samenhangt met het ervaren van gelijke kansen en het gevoel van waardering. Het besef 'er te mogen zijn' is een fundamenteel menselijke behoefte en wanneer een gemeente dit gevoel kan versterken, legt zij de basis voor een sterke, vertrouwensvolle relatie met haar inwoners.

De positieve resultaten van de pilot op de leefsituatie zijn een bemoedigend teken dat de beleidsinitiatieven van de gemeente de juiste richting opgaan. Alle hoofdlijnen van de pilot, van financiële ondersteuning tot bredere toegang tot culturele en sportieve activiteiten, dragen een steentje bij aan een betere kwaliteit van leven van inwoners. Dit succes heeft een duidelijke boodschap: wanneer mensen zich ondersteund voelen in hun dagelijks leven, groeit hun vertrouwen in de instanties die deze ondersteuning bieden.

De pilot laat zien dat er een verband lijkt te zijn tussen het element van verassing en sterke toename van vertrouwen in de gemeente. De verassing ontstaat onder andere doordat inwoners zonder aanvraag een vrijwilligers- of uitstroompremie ontvingen. Het element van verassing in deze pilot staat in schril contrast met dat sommige inwoners de weg naar voorzieningen niet weten te vinden of, zoals uit enkele verhalen blijkt, dat inwoners het aanvragen van sociale voorzieningen onnodig ingewikkeld vinden. Vereenvoudiging van aanvraag en automatische toekenning van voorzieningen uit het armoedebeleid zouden daarom het vertrouwen in de gemeente verder kunnen versterken.

Vertrouwen tussen inwoners en gemeente is essentieel voor een effectief armoedebeleid. We schreven in hoofdstuk 2 dat zelfs wanneer de overheid met goede intenties handelt, deze vaak met scepsis worden ontvangen waardoor wantrouwen overheerst. Wanneer het vertrouwen van inwoners in de gemeente toeneemt, zijn ze sneller geneigd om overheidsvoorzieningen te gebruiken, wat leidt tot een versterking van hun bestaanszekerheid.

In de beschouwing van deze uitkomsten ligt een impliciete uitnodiging aan het gemeentebestuur: blij investeren in beleid dat mensen erkent, ondersteunt en kansen biedt. Het is dit beleid dat de vruchtbare grond legt voor vertrouwen en een gedeeld gevoel van gemeenschappelijke identiteit en doel. Het succes van de pilot tot dusver is een krachtige motivatie om door te gaan op deze weg en bevestigt de waarde van een gemeente die haar burgers centraal stelt.

Bijlage 1 Methodische verantwoording

Sensemaking en narratief onderzoek

Het is belangrijk te realiseren dat we gebruik maakten van een exploratieve onderzoeksmethode met als doel om complexe, multidisciplinaire en non-lineaire vraagstukken te doorgronden. We noemen dat ook wel sensemaking (Snowden, 2011; van der Merwe et al 2019)¹¹. Sensemaking is een gemotiveerde, doorlopende inspanning om verbanden (zoals tussen mensen, gebeurtenissen en plaatsen) te begrijpen om te kunnen anticiperen op toekomstige ontwikkelingen en daarop effectief te acteren (Klein, 1999)¹². Sensemaking en narratief onderzoek gaan goed samen omdat beide benaderingen zich richten op het begrijpen en construeren van betekenis in complexe situaties en gebeurtenissen. Narratief onderzoek richt zich op het onderzoeken van verhalen en vertellingen, en hoe ze betekenis geven aan ervaringen en gebeurtenissen. Verhalen zijn een belangrijk middel

om ervaringen te structureren en te organiseren, en om deze te delen met anderen. Hierbij geldt dat alles wat mensen vertellen onderdeel is van iemands persoonlijk verhaal¹³. Een verhaal hoeft daarmee niet per se een duidelijke structuur te bevatten om te worden aangeduid als 'narratief' en te worden benut als data binnen onderzoek¹⁴.

Sensemaking richt zich op het identificeren van patronen en thema's. Gebaseerd op de natuurlijke manier waarop mensen informatie verwerken en gebruiken om betekenis te geven aan de wereld om hen heen. Daarbij komt het vooral aan op abductief redeneren¹⁵, ook wel playful reasoning¹⁶ genoemd: aannemelijke en potentieel rijke ideeën bedenken om verbanden te verklaren. Door sensemaking en narratief onderzoek te combineren, ontstaat een dieper begrip van hoe mensen betekenis construeren en communiceren in complexe situaties.

¹¹ Snowden, D. J. (2011). Naturalizing Sensemaking. In K. L. Mosier & U. M. Fischer (Eds.), *Informed by Knowledge: Expert Performance in Complex Situations* (pp. 223–234). Taylor & Francis.
Van der Merwe, S., et al. (2019). Making Sense of Complexity: Using SenseMaker as a Research Tool. *Systems*, 7, 25.

¹² Klein, G. (1999). *Sources of Power: How people make decisions*. MIT Press.

¹³ Ricoeur, P. (1991). Life in Quest of Narrative. In D. Wood (Ed.), *On Paul Ricoeur: Narrative and Interpretation*. Routledge.
Riessman, C. K. (1993). Narrative analysis. *Qualitative Research Methods*, 30. Sage.

¹⁴ Boje, D. M. (1991). The storytelling organization: A study of storytelling performance in an office supply firm. *Administrative Science Quarterly*, 36, 106–126.
Czarniawska, B. (2004). *Narratives in Social Science Research*. Sage Publications, Inc.

¹⁵ Tavory, I., Timmermans, S. (2014). *Abductive Analysis. Theorizing Qualitative Research*. University of Chicago.

¹⁶ Klein, G. (2013). *Seeing What Others Don't: The Remarkable Ways We Gain Insights*. Nicholas Brealey Publishing.

Verhalen en zelfduiding van verhalen

Wij gebruikten een vorm van narratief onderzoek waarin de verteller zijn of haar verhaal (narratief) zelf direct voorziet van betekenis door een aantal gesloten vragen te beantwoorden. Deze vragen worden ook wel duidingsvragen genoemd en leveren kwantitatieve informatie op. Duidingsvragen minimaliseren de onderzoekersbias in interpretatie van de verhalen (Snowden 2011). Duidingsvragen zijn in principe bedoeld het exploratieve karakter van het onderzoek te versterken maar kunnen ook gebruikt worden om hypothesen te toetsen. Onze opvatting is echter het exploratieve karakter van de onderzoeksmethode zoveel mogelijk recht te doen en niet te vervallen in de valkuil van een traditionele enquête.

De onderzoeksmethode is zeer geschikt om mensen op grote schaal te bereiken en kwalitatief hoogwaardige beleidsinformatie te krijgen. Op statistisch niveau ontstaat een beeld van *wat* leeft, de onderliggende verhalen geven context aan het beeld en vertellen *hoe* iets leeft.

Conceptueel raamwerk

Bij het ontwikkelen van de vragenlijst is gekozen om de onderzoeksvragen te operationaliseren naar een vragenconcept om effecten van de pilot armoedebelief te kunnen evalueren. Hiervoor is in eerste instantie een literatuurverkenning naar armoede en bestaanszekerheid gedaan. We hebben ons hierbij beperkt tot de literatuur van de volgende vooraanstaande kennis- en onderzoeksinstituten in Nederland op het gebied van sociale vraagstukken: het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), Movisie, het Nationaal Instituut voor Budgetvoorlichting (NIBUD),

de Raad voor de Volksgezondheid en Samenleving (RVS) en het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP). Aan de hand van publicaties van deze instituten zijn indicatoren opgesteld om de leefsituatie en de bestaanszekerheid van inwoners met een laag inkomen in beeld te brengen.

Om inwoners een ervaringsverhaal te laten vertellen stelden we een aantal open (stimulerings) vragen. Gevraagd werd aan inwoners om te vertellen over:

- De leefsituatie
- Waarom inwoners de extra steun uit de pilot armoedebelief goed kunnen gebruiken
- Welke verandering wel of niet in het dagelijks leven ervaren wordt door de extra steun uit de pilot armoedebelief
- Hoe inwoners naar de toekomst kijken

Duidingsvragen zijn een set van abstracte concepten en meerkeuzevragen waarmee de inwoner zijn of haar verhaal van betekenis voorziet en data genereert voor kwantitatieve analyse. Duidingsvragen volgen nadat het verhaal verteld is. In het onderzoek bestaan de duidingsvragen uit een combinatie van keuze-, schaal- en driehoeksvragen.

Kenmerk van een schaalvraag is dat schaalwaarden ontbreken. Het is dan voor de respondent minder duidelijk om de sociaal wenselijke waarde te bepalen. De schaalvragen stimuleren intuïtieve en reflectieve beantwoording. Driehoeksvragen, ook *triads* genoemd, is een vraagvorm waarin antwoorden gepositioneerd worden tussen drie gelijkwaardige variabelen. Deze vragen geven de respondent de ruimte om te laten zien hoe drie

gelijkwaardige variabelen zich ten opzichte van elkaar verhouden. Dit zet de respondent zoveel mogelijk aan tot introspectie en nuancering om de juiste balans tussen de variabelen te kiezen. De dichtheid (density) van respons in de driehoek geven de vector van dominerende elementen weer, afwijkingen zijn daarentegen zwakke signalen van potentiële kansen en risico's.

Ook is gebruik gemaakt van een multifactorvraag. De bezoeker plaatste hierbij 8 leefgebieden, in een matrix waarbij de x-as staat voor de mate van verandering die door de extra steun uit de pilot ervaren wordt en de y-as voor de mate van zorgen die in het dagelijkse leven ervaren wordt.

Dataverzameling en ethiek

Alle inwoners die tot de doelgroepen de pilot armoedebelid behoren waren uitgenodigd om aan de kwalitatieve evaluatie mee te doen. In totaal zijn ongeveer 2100 inwoners uitgenodigd. Een respons verhogende maatregel was verloting van 100 cadeaubonnen van 20 euro.

De onderzoeksmethode combineert elementen van zowel kwalitatief (narratief) als kwantitatief onderzoek, met een bijzondere focus op het narratieve aspect. Dit stelt ons in staat om diepgaand inzicht te verkrijgen in persoonlijke ervaringen en de achterliggende motivaties, overwegingen en gedragingen van individuen. Binnen de kwalitatieve onderzoekstraditie is er een

consensus dat, vanwege het verschijnsel van dataverzadiging¹⁷ (saturatie), een omvangrijke steekproef niet noodzakelijk is. Voor de kwantitatieve data-analyse hebben we een steekproefgrootte bepaald van 100 inwoners. De foutmarge van deze steekproefomvang is 10% bij een betrouwbaarheidsniveau van 95%. Deze iets ruimere foutmarge dan de standaard 5% maakt de steekproefgrootte zowel beheersbaar als betrouwbaar.

Voor het onderzoek was de uiteindelijke steekproef van 143 inwoners daarom voldoende groot voor een kwalitatief betrouwbaar beeld en is het naar verdeling over de hoofdlijnen van de pilot ook een representatieve weergave.

Voor de evaluatie waren inwoners die gebruik maken van de DijkenWaardPas en een seniorentoeslag ontvangen per brief uitgenodigd om via internet aan de evaluatie deel te nemen. De inwoners die een vrijwilligers-, uitstroompremie of aanvulling bijzondere bijstand ontvingen deelden hun verhaal aan zogenaamde verhalenbegeleiders. Een verhalenbegeleider benaderde een inwoner om diens verhaal in een persoonlijk gesprek af te nemen.

De keuze voor deze combinatie van dataverzameling is bepaald om de gehele doelgroep de gelegenheid te geven aan de evaluatie mee te kunnen en daarmee tot een willekeurige en representatieve samenstelling van de steekproef te komen.

¹⁷ Het punt waarop het verzamelen van nieuwe gegevens geen nieuwe inzichten of thema's meer oplevert voor het onderzoek

Verhalenbegeleiders zijn geen ervaren interviewers maar mensen die oprecht interesse hebben in de verhalen van andere mensen en de mensen achter de verhalen. Hierbij is er geen directe relatie tussen inwoner en verhalenbegeleider om de kans op sociaal wenselijke antwoorden te minimaliseren. Eén verhalenbegeleider is geworven vanuit de ambtelijke organisatie van Dijk en Waard. De andere verhalenbegeleider kwam uit het netwerk van SenseGuide.

De verhalenbegeleiders waren geïnstrueerd om dezelfde open vragen (stimuleringsvragen) te stellen als in de internetvariant van de evaluatie. De voornaamste taak van de verhalenbegeleider is ervoor te zorgen dat het verhaal voor analyse en betekenisgeving bruikbare elementen bevat. Verder gaven verhalenbegeleiders waar nodig toelichting bij het beantwoorden van de duidingsvragen. In geen geval was het de opdracht het verhaal en de beantwoording van de duidingsvragen inhoudelijk te sturen of te beïnvloeden. De onderzoekers hebben vastgesteld dat er van structurele sturing en beïnvloeding door de verhalenbegeleiders geen sprake is geweest.

Verhalen zijn met audio-opname op een mobile device door de verhalenbegeleider vastgelegd, waarna de inwoner zelf de duidingsvragen kon beantwoorden. Hiervoor is gebruik gemaakt van de app SenseMaker. Audio-opnames zijn via een erkend en gekwalificeerd transcriptiebureau woordelijk uitgeschreven. De tekstbestanden zijn vervolgens samengevoegd met de data uit de duidingsvragen.

Persoonsgegevens in dit onderzoek zijn niet herleidbaar tot namen en adressen en geanonimiseerd. Persoonkenmerken zijn op

geaggregeerd niveau gerapporteerd. Inwoners hadden daarbij de mogelijkheid om bepaalde persoonlijke vragen niet te beantwoorden. Alle audio-opnames zijn na transcriptie vernietigd.

Analyse- en betekenisgevingsproces

Nadat de fase van het verzamelen van data was afgerond volgde een proces van analyse van de data. Dit werd gedaan door een onafhankelijk onderzoeksteam van SenseGuide.

De onderzoekers gingen allereerst op zoek naar opvallende statistieken en patronen in de kwantitatieve data. De onderzoekers hadden de beschikking over een softwareapplicatie waarmee directe interactie met de data mogelijk was; ze konden filters toepassen en selecties maken om inzichten op te doen en deze verder te verfijnen. De individuele analyses zijn verzameld en geaggregeerd. De onderzoekers bespraken overeenkomsten en verschillen in de analyses en kwamen zo tot eerste inzichten en vragen.

Hierna is een thematische analyse van alle verhalen uitgevoerd. Een methode om thema's en verbanden uit kwalitatieve data te ontdekken. In dit proces worden verhaalfragmenten die in context, taal- en woordgebruik overeenkomen gecodeerd. Hierbij is een

open en flexibele manier van coderen toegepast (reflexive thematic analysis¹⁸). Dit werd gedaan met tekstanalysesoftware.

Thematische analyse is enerzijds een fijne manier om bekend te raken met de vele verhalen van het onderzoek. Anderzijds komen patronen en verbanden naar voren die het analyseproces aanscherpen. Een leidend principe is echter om oordelen en interpretatie zo lang mogelijk uit te stellen zodat er ruimte is om nieuwe inzichten op te doen. De thema's uit de thematische analyse en volledige verhalen zijn daarom samengevoegd met de kwantitatieve data (het geaggregeerde resultaat van de antwoorden op de duidingsvragen).

Deze eerste inzichten en vragen vormden de basis voor de analyse van kwantitatieve data en verhalen. Hierbij gaat het vooral om verdieping van een inzicht of vraag. Dit komt tot stand door een cluster van verhalen en codes te analyseren die bij een kwantitatief resultaat hoort en daaruit thema's en verbanden te identificeren. Zo zijn thema's en verbanden vanuit verschillende invalshoeken geanalyseerd.

De ervaring leert dat door het lezen van de verhalen gaandeweg andere inzichten en ook andere vragen ontstaan – door actief te werken met de data ontwikkelden de onderzoekers een eigen inzicht. Hiermee zijn de onderzoekers aan de slag gegaan en zijn de analyses weer gezamenlijk gedeeld, besproken en is een eerste

opzet van uitkomsten besproken met de opdrachtgever. Voor dit rapport zijn de uitkomsten en onderliggende analyses verwerkt tot een samenhangend geheel.

Validiteit

Validiteit is de mate waarin de uitkomsten geldig zijn en overeenkomen met de werkelijkheid. De validiteit van het onderzoek was als volgt versterkt:

- Voor het onderzoeksontwerp hebben de onderzoekers literatuurverkenning gedaan naar armoede en bestaanszekerheid. Verder zijn beleidsnota's van de gemeente Dijk en Waard over het minimabeleid en de pilot armoedebelief bestudeerd. Hieruit zijn de onderzoeksthema's en indicatoren gedefinieerd en vastgesteld in overeenstemming met de opdrachtgever.
- De wijze van bevraging in het onderzoek is zoveel mogelijk indirect van aard en hypothesevrij. Inwoners vertellen ongestuurd en vrijuit hoe zij hun dagelijkse werkelijkheid ervaren. Dit verschilt sterk van een directe bevraging, zoals in veel onderzoeksmethodes het geval is, waarbij de inwoner vaak al kan inschatten wat het achterliggende doel is van de bevraging en waardoor sociaal wenselijkheid altijd een factor is om rekening mee te houden.
- De steekproef was voldoende groot en representatief.

¹⁸ Virginia Braun & Victoria Clarke (2019) Reflecting on reflexive thematic analysis, *Qualitative Research in Sport, Exercise and Health*, 11:4, 589-597

- Methodetriangulatie: de onderzoeksmethodiek maakt gebruik van een combinatie van kwalitatief en kwantitatief onderzoek, ook wel *mixed method* genoemd. De kwantitatieve en kwalitatieve data hangen in deze vorm van mixed method nauw met elkaar samen en worden gelijktijdig verzameld. Aanvullend vindt thematische analyse plaats waarbij kwalitatieve gegevens worden getransformeerd naar kwantitatieve gegevens. De kwantitatieve en kwalitatieve resultaten worden in samenhang geanalyseerd, gecontrasteerd en gerapporteerd.
- Datatriangulatie: resultaten uit het onderzoek zijn vergeleken met monitoringinformatie over de pilot armoedebelid van Zaffier.
- Onderzoekstriangulatie: de inzichten zijn tot stand gekomen vanuit participatieve analyse en betekenisgeving zoals in de vorige paragraaf is beschreven.

Betrouwbaarheid

De betrouwbaarheid van een onderzoek heeft betrekking op de wijze waarop het onderzoek controleerbaar en reproduceerbaar is (Boeije, 2005). De betrouwbaarheid van dit onderzoek is verhoogd door alle verhalen met audio-opname op te nemen en woordelijk uit te schrijven. Ook is de betrouwbaarheid vergroot door de data volgens het proces van thematisch coderen op een gestructureerde en navolgbare manier te verwerken. De onderzoeksdata worden digitaal opgeslagen en op een veilige manier bewaard. Daarmee is het onderzoek controleerbaar en reproduceerbaar voor anderen.

Bijlage 2 Geraadpleegde bronnen

Beleidsnota's gemeente Dijk en Waard

Gemeente Dijk en Waard. 2023-08 Collegebericht voortgang pilot armoedebeleid 2023-2024

Gemeenteraad Dijk en Waard 359620. Raadsvoorstel en besluit pilot armoedebeleid 2023

Gemeente Dijk en Waard. Uitwerking Pilot Armoedebeleid 2023-2024

Gemeente Heerhugowaard. Armoedemonitor en inkomenseffectrapportage 2019

Gemeente Heerhugowaard en gemeente Langedijk. Beleidskader Minimabeleid 2017 – 2020

Gemeente Langedijk. Armoedemonitor en inkomenseffectrapportage 2019

Zaffier. Memo bijzondere bijstand Dijk en Waard. 16 maart 2023

Zaffier Memo DB beleidsregels bijzondere bijstand. 11 mei 2023

Data

Zaffier. Monitoringsdocument pilot armoedebeleid

CBS. Webinar armoede 6 februari 2024

Publicaties armoede en bestaanszekerheid

CBS (2021). Perspectieven op armoede en sociale uitsluiting - De sociale context van armoede

CBS(2023). Perspectieven op armoede en sociale uitsluiting - Armoede en sociale uitsluiting

van Geuns, R. C. (null). (2022). Vertrouwen en bestaanszekerheid: wensdroom of noodzaak?., Hogeschool van Amsterdam

Movisie (2022). Bestaanszekerheid onder druk

Movisie (2022) Leefgebiedenwijzer. Versterken van eigen kracht van cliënten

RVS (2021). Gezichten van een onzeker bestaan

RVS (2024). Van overleven naar bloeien Bestaansonzekerheid voorkomen en verminderen

SCP (2023) Eigentijdse ongelijkheid. De postindustriële klassenstructuur op basis van vier typen kapitaal. Verschil in Nederland 2023

SCP (2018). De SCP-methode voor het meten van armoede

Werkplaatsen Sociaal Domein en Movisie (2022). Werken aan bestaanszekerheid; Gemeenten aan de slag vanuit het perspectief van inwoners

senseguide

www.senseguide.nl